

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τμήμα μείζονος συνθέσεως)
της 12ης Δεκεμβρίου 2007*

Στην υπόθεση C-341/05,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, που υπέβαλε το Arbetsdomstolen (Σουηδία) με απόφαση της 15ης Σεπτεμβρίου 2005, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 19 Σεπτεμβρίου 2005, στο πλαίσιο της δίκης

Laval un Partneri Ltd

κατά

Svenska Byggnadsarbetareförbundet,

Svenska Byggnadsarbetareförbundets avdelning 1, Byggettan,

Svenska Elektrikerförbundet,

* Γλώσσα διαδικασίας: η σουηδική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τμήμα μείζονος συνθέσεως),

συγκείμενο από τους Β. Σκουρή, Πρόεδρο, P. Jann, A. Rosas, K. Lenaerts, U. Lõhmus (εισηγητή) και L. Bay Larsen, προέδρους τμήματος, R. Schintgen, R. Silva de Lapuerta, K. Schiemann, J. Makarczyk, P. Kūris, E. Levits και A. Ó Caoimh, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: P. Mengozzi

γραμματέας: J. Swedenborg, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 9ης Ιανουαρίου 2007,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— η Laval un Partneri Ltd, εκπροσωπούμενη από τους A. Elmér και M. Agell, advokater,

— η Svenska Byggnadsarbetareförbundet, το Svenska Byggnadsarbetareförbundets avd. 1, Byggettan και η Svenska Elektrikerförbundet, εκπροσωπούμενα από τον D. Holke, υπεύθυνο επί νομικών θεμάτων, και από τους P. Kindblom και U. Öberg, advokater,

— η Σουηδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον A. Kruse,

- η Βελγική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον M. Wimmer και την L. Van den Broeck,

- η Τσεχική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον T. Boček,

- η Δανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους J. Molde και J. Bering Liisberg,

- η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον M. Lumma και τη C. Schulze-Bahr,

- η Εσθονική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον L. Uibo,

- η Ισπανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την N. Díaz Abad,

- η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον G. de Bergues και την O. Christmann,

- η Ιρλανδία, εκπροσωπούμενη από τον D. O'Hagan και τη C. Loughlin, επικουρούμενους από τους B. O'Moore, SC, και N. Travers, BL,

- η Λεττονική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις E. Balode-Buraka και K. Bārdiņa,

- η Λιθουανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον D. Kriaučiūnas,

- η Αυστριακή Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τη C. Pesendorfer και τον G. Hesse,

- η Πολωνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους J. Pietras, και M. Korolec, καθώς και από την M. Szymańska,

- η Φινλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις E. Bygglin και J. Himmanen,

- η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από την E. O'Neill και τον D. Anderson,

- η Ισλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον F. Birgisson,

- η Νορβηγική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις K. Waage και E. Jarbo, καθώς και από τον F. Sejersted,

- η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους J. Enegren, E. Traversa και K. Simonsson,

- η Εποπτεύουσα Αρχή της ΕΖΕΣ, εκπροσωπούμενη από τους A. T. Andersen, N. Fenger και B. Alterskjær,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 23ης Μαΐου 2007,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία των άρθρων 12 ΕΚ και 49 ΕΚ καθώς και της οδηγίας 96/71/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 1996, σχετικά με την απόσπαση εργαζομένων στο πλαίσιο παροχής υπηρεσιών (ΕΕ 1997, L 18, σ. 1).

- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της Laval un Partneri Ltd (στο εξής: Laval), εταιρίας λεττονικού δικαίου με έδρα τη Ρίγα (Λεττονία), αφενός, και της Svenska Byggnadsarbetareförbundet (σουηδικής συνδικαλιστικής οργάνωσης των εργαζομένων στον οικοδομικό τομέα και στον τομέα των δημοσίων έργων, στο εξής: Byggnads), του Svenska Byggnadsarbetareförbundet avdelning 1, Byggettan (συνδικαλιστικού παραρτήματος αριθ. 1 της συνδικαλιστικής αυτής οργανώσεως, στο εξής: Byggettan) και της Svenska

Elektrikerförbundet (σουηδικής συνδικαλιστικής οργάνωσης των εργαζομένων ηλεκτρολόγων, στο εξής: Elektrikererna), αφετέρου, η οποία αφορά τη διαδικασία την οποία κίνησε η εταιρία αυτή με αίτημα, πρώτον, να κηρυχθούν παράνομες τόσο η συλλογική δράση της Byggnad και του Byggettan που αφορούν το σύνολο των εργοταξίων στα οποία εμπλέκεται η εν λόγω εταιρία, όσο και η δράση αλληλεγγύης της Elektrikererna που συνίσταται στον αποκλεισμό όλων των εν εξελίξει ηλεκτρολογικών εργασιών, δεύτερον, να διαταχθεί η παύση των δράσεων αυτών και, τρίτον, να υποχρεωθούν οι εν λόγω συνδικαλιστικές οργανώσεις στην αποκατάσταση της ζημίας την οποία υπέστη η εν λόγω εταιρία.

Το νομικό πλαίσιο

Η κοινοτική νομοθεσία

- 3 Η έκτη, η δέκατη τρίτη, η δέκατη έβδομη και η εικοστή δεύτερη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 96/71 έχουν ως εξής:

«ότι η διεθνοποίηση της σχέσεως εργασίας θέτει προβλήματα ως προς το δίκαιο που πρέπει να εφαρμόζεται σ' αυτή τη σχέση εργασίας και ότι θα πρέπει, προς το συμφέρον των μερών, να προβλέπονται οι όροι εργασίας και απασχόλησης που ρυθμίζουν τη συγκεκριμένη σχέση εργασίας·

ότι πρέπει να συντονισθούν οι νομοθεσίες των κρατών μελών, ώστε να προβλέπεται ένας πυρήνας αναγκαστικών κανόνων για την ελάχιστη προστασία, οι οποίοι πρέπει να τηρούνται, στη χώρα υποδοχής, από τους εργοδότες που αποσπούν εργαζομένους για την εκτέλεση προσωρινής εργασίας στο έδαφος του κράτους μέλους παροχής υπηρεσιών· ότι ο συντονισμός αυτός μπορεί να εξασφαλισθεί μόνο από το κοινοτικό δίκαιο·

ότι οι αναγκαστικοί κανόνες για την ελάχιστη προστασία που ισχύουν στη χώρα υποδοχής δεν πρέπει να παρεμποδίζουν την εφαρμογή των όρων εργασίας και απασχόλησης που είναι πιο ευνοϊκοί για τους εργαζομένους·

ότι η παρούσα οδηγία ισχύει υπό την επιφύλαξη του δικαίου των κρατών μελών όσον αφορά τον τομέα της συλλογικής δράσης για την προάσπιση των επαγγελματικών συμφερόντων.»

4 Σύμφωνα με το άρθρο 1 της οδηγίας 96/71:

«1. Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται στις εγκατεστημένες σε κράτος μέλος επιχειρήσεις οι οποίες, στο πλαίσιο διεθνικής παροχής υπηρεσιών, προβαίνουν σε απόσπαση εργαζομένων, σύμφωνα με την παράγραφο 3, στο έδαφος κράτους μέλους.

[...]

3. Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται όταν οι επιχειρήσεις που αναφέρονται στην παράγραφο 1 λαμβάνουν ένα από τα ακόλουθα διεθνή μέτρα:

α) [...]

ή

β) αποσπούν έναν εργαζόμενο στο έδαφος κράτους μέλους, σε εγκατάσταση ή σε επιχείρηση του ομίλου, εφόσον υφίσταται εργασιακή σχέση ανάμεσα στην επιχείρηση αποστολής και τον εργαζόμενο κατά τον χρόνο της απόσπασης·

[...]»

5 Το άρθρο 3 της οδηγίας αυτής ορίζει τα εξής:

«Όροι εργασίας και απασχόλησης

1. Τα κράτη μέλη φροντίζουν ώστε, ανεξάρτητα από το δίκαιο που διέπει τη σχέση εργασίας, οι επιχειρήσεις που αναφέρονται στο άρθρο 1, παράγραφος 1, να εγγυώνται στους εργαζόμενους που είναι αποσπασμένοι στο έδαφός τους τους όρους εργασίας και απασχόλησης σχετικά με τα θέματα που αναφέρονται κατωτέρω, οι οποίοι, στο κράτος μέλος στο έδαφος του οποίου εκτελείται η εργασία, καθορίζονται από:

— νομοθετικές, κανονιστικές ή διοικητικές διατάξεις

και/ή

I - 11852

— συλλογικές συμβάσεις ή διαιτητικές αποφάσεις οι οποίες έχουν αναγορευθεί σε κανόνες γενικής εφαρμογής κατά την έννοια της παραγράφου 8, εφόσον αφορούν τις δραστηριότητες που αναφέρονται στο παράρτημα:

α) μέγιστες περίοδοι εργασίας και ελάχιστες περίοδοι ανάπαυσης·

β) ελάχιστη διάρκεια ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών·

γ) [όρια κατώτατου μισθού], συμπεριλαμβανομένων των αποζημιώσεων υπερωριακής εργασίας· το παρόν σημείο δεν εφαρμόζεται στα συμπληρωματικά επαγγελματικά συνταξιοδοτικά συστήματα·

δ) όροι θέσης εργαζομένων στη διάθεση επιχειρήσεων, ιδίως από επιχειρήσεις προσωρινής απασχόλησης·

ε) υγεία, ασφάλεια και υγιεινή στην εργασία·

στ) προστατευτικά μέτρα σχετικά με τους όρους εργασίας και απασχόλησης των γυναικών σε κατάσταση εγκυμοσύνης ή λοχείας, των παιδιών και των νέων·

ζ) ίση μεταχείριση ανδρών και γυναικών και άλλες διατάξεις στον τομέα των μη διακρίσεων.

Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, η έννοια των [ορίων κατώτατου μισθού] που αναφέρονται στο πρώτο εδάφιο, στοιχείο γ', ορίζεται από τη νομοθεσία και/ή την εθνική πρακτική του κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου έχει αποσπασθεί ο εργαζόμενος.

[...]

7. Οι παράγραφοι 1 έως 6 δεν εμποδίζουν την εφαρμογή όρων απασχόλησης και εργασίας ευνοϊκότερων για τους εργαζομένους.

Τα σχετικά με την απόσπαση επιδόματα θεωρούνται ως τμήμα του κατώτατου μισθού, εφόσον δεν καταβάλλονται υπό μορφή επιστροφής των εξόδων που προκλήθηκαν πράγματι λόγω της απόσπασης, όπως τα έξοδα ταξιδιού, στέγης ή διατροφής.

8. Ως συλλογικές συμβάσεις ή διαιτητικές αποφάσεις, οι οποίες έχουν αναγορευθεί σε κανόνες γενικής εφαρμογής, νοούνται εκείνες που πρέπει να τηρούνται απ' όλες τις επιχειρήσεις τις ανήκουσες στο δεδομένο κλάδο ή επάγγελμα και υπάγονται στο γεωγραφικό χώρο εφαρμογής τους.

Ελλείψει συστήματος [κηρύξεως] των συλλογικών συμβάσεων ή διαιτητικών αποφάσεων, που αναφέρονται στο πρώτο εδάφιο, [ως γενικώς υποχρεωτικών], τα κράτη μέλη μπορούν, εάν το αποφασίσουν, να λάβουν ως βάση:

— τις συλλογικές συμβάσεις ή διαιτητικές αποφάσεις που ισχύουν γενικά για όλες τις παρόμοιες επιχειρήσεις τις ανήκουσες στον δεδομένο κλάδο ή επάγγελμα και υπαγόμενες στον γεωγραφικό χώρο εφαρμογής τους

και/ή

- τις συλλογικές συμβάσεις που έχουν συναφθεί από τις πλέον αντιπροσωπευτικές σε εθνικό επίπεδο οργανώσεις των κοινωνικών εταίρων και που εφαρμόζονται στο σύνολο του εθνικού εδάφους,

εφόσον η εφαρμογή τους στις επιχειρήσεις που αναφέρονται στο άρθρο 1, παράγραφος 1, εγγυάται, ως προς τα απαριθμούμενα στο παρόν άρθρο, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, θέματα, την ίση μεταχείριση των εν λόγω επιχειρήσεων και των άλλων επιχειρήσεων που αναφέρονται στο παρόν εδάφιο και βρίσκονται σε παρόμοια θέση.

Υφίσταται ίση μεταχείριση, κατά την έννοια του παρόντος άρθρου, όταν οι εθνικές επιχειρήσεις οι ευρισκόμενες σε παρεμφερή κατάσταση:

- υπέχουν, στον τόπο δραστηριότητας ή στον οικείο τομέα, και καθ' όσον αφορά τα θέματα τα απαριθμούμενα στην παράγραφο 1, πρώτο εδάφιο, τις ίδιες υποχρεώσεις με τις επιχειρήσεις τις οποίες αφορούν οι αποσπάσεις

και

- υπόκεινται στις εν λόγω υποχρεώσεις με τα ίδια αποτελέσματα.

[...]

10. Η παρούσα οδηγία δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη, τηρουμένων των διατάξεων της Συνθήκης, να επιβάλλουν, υπό ίσους όρους, στις εθνικές επιχειρήσεις και στις επιχειρήσεις άλλων κρατών:

- όρους εργασίας και απασχόλησης όσον αφορά θέματα πέραν αυτών που αναφέρονται στην παράγραφο 1, πρώτο εδάφιο, εφόσον πρόκειται για διατάξεις δημοσίας τάξεως,

- όρους εργασίας και απασχόλησης που καθορίζονται από τις συλλογικές συμβάσεις ή τις διαιτητικές αποφάσεις κατά την έννοια της παραγράφου 8 που αφορούν δραστηριότητες πέραν αυτών που αναφέρονται στο παράρτημα.»

6 Το άρθρο 4 της οδηγίας 96/71 έχει ως εξής:

«Συνεργασία σε θέματα ενημέρωσης

1. Για την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας, τα κράτη μέλη, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία και/ή πρακτική, ορίζουν ένα ή περισσότερα γραφεία συνδέσμου ή έναν ή περισσότερους αρμόδιους εθνικούς φορείς.

2. Τα κράτη μέλη προβλέπουν τη συνεργασία μεταξύ των δημόσιων διοικητικών υπηρεσιών οι οποίες, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, είναι αρμόδιες για την

εποπτεία των όρων εργασίας και απασχόλησης που αναφέρονται στο άρθρο 3. Η συνεργασία αυτή περιλαμβάνει, ειδικότερα, την απάντηση στις αιτιολογημένες αιτήσεις πληροφοριών που υποβάλλουν οι υπηρεσίες αυτές για παροχή πληροφοριών σχετικά με τη διεθνική διάθεση εργαζομένων, συμπεριλαμβανομένων των περιπτώσεων προδήλου καταχρήσεως ή διασυνοριακών δραστηριοτήτων που εικάζονται παράνομες.

Η Επιτροπή και οι δημόσιες διοικητικές υπηρεσίες που αναφέρονται στο πρώτο εδάφιο συνεργάζονται στενά για την εξέταση των δυσκολιών που ενδεχομένως ανακύπτουν από την εφαρμογή του άρθρου 3, παράγραφος 10.

Η αμοιβαία διοικητική βοήθεια παρέχεται δωρεάν.

3. Κάθε κράτος μέλος λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα ώστε να υπάρχει γενική πρόσβαση στις πληροφορίες σχετικά με τους όρους εργασίας και απασχόλησης που αναφέρονται στο άρθρο 3.

4. Κάθε κράτος μέλος ανακοινώνει στα άλλα κράτη μέλη και στην Επιτροπή τα γραφεία συνδέσμου και/ή τις αρμόδιες αρχές που αναφέρονται στην παράγραφο 1.»

Η εθνική νομοθεσία

Η μεταφορά στο εσωτερικό δίκαιο της οδηγίας 96/71

7 Από τη δικογραφία προκύπτει ότι το Βασίλειο της Σουηδίας δεν διαθέτει σύστημα κηρύξεως των συλλογικών συμβάσεων ως γενικώς υποχρεωτικών και ότι,

προκειμένου να μη δημιουργούνται καταστάσεις δυσμενούς διακρίσεως, ο νόμος δεν επιβάλλει στις αλλοδαπές επιχειρήσεις να εφαρμόζουν τις σουηδικές συλλογικές συμβάσεις, δεδομένου ότι οι Σουηδοί εργοδότες δεν δεσμεύονται όλοι από συλλογική σύμβαση.

- 8 Η οδηγία 96/71 μεταφέρθηκε στο σουηδικό δίκαιο με τον νόμο (1999:678) περί της απόσπασεως των εργαζομένων [lag (1999:678) om utstationering av arbetstagare], της 9ης Δεκεμβρίου 1999 (στο εξής: νόμος περί της αποσπάσεως των εργαζομένων). Από τα διαδικαστικά έγγραφα προκύπτει ότι οι όροι εργασίας και απασχολήσεως που εφαρμόζονται στους αποσπασθέντες εργαζομένους όσον αφορά τα θέματα που διαλαμβάνονται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, στοιχεία α', β' και δ' έως ζ', της οδηγίας 96/71, καθορίζονται από νομοθετικές διατάξεις κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, πρώτη περίπτωση, της οδηγίας αυτής. Η σουηδική νομοθεσία δεν προβλέπει ωστόσο όρια κατώτατου μισθού, που αποτελούν ένα από τα θέματα που αναφέρει το άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, στοιχείο γ', της εν λόγω οδηγίας.
- 9 Από τα στοιχεία της δικογραφίας προκύπτει ότι το γραφείο-σύνδεσμος που δημιουργήθηκε κατ' εφαρμογή του άρθρου 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 96/71 (Arbetsmiljöverket) έχει ως κύρια αποστολή να επισημαίνει στους ενδιαφερομένους την ύπαρξη συλλογικών συμβάσεων που μπορούν να εφαρμόζονται σε περίπτωση αποσπάσεως εργαζομένων στη Σουηδία και να παραπέμπει τους ενδιαφερομένους αυτούς στα μέρη της συλλογικής συμβάσεως για περαιτέρω πληροφορίες.

Το δικαίωμα αναλήψεως συλλογικών δράσεων

- 10 Το κεφάλαιο 2 του σουηδικού Συντάγματος (Regeringsformen) απαριθμεί τις ελευθερίες και τα θεμελιώδη δικαιώματα που έχουν οι πολίτες. Σύμφωνα με το άρθρο 17 του Συντάγματος αυτού, οι ενώσεις των εργαζομένων, καθώς και οι εργοδότες και οι ενώσεις εργοδοτών, έχουν το δικαίωμα να αναλαμβάνουν συλλογικές δράσεις, εκτός αν τούτο απαγορεύεται από διατάξεις νόμου ή συμβάσεως.

- 11 Ο νόμος (1976:580) περί της συμμετοχής των μισθωτών στις αποφάσεις που λαμβάνονται κατόπιν διαπραγματεύσεων [lag (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet], της 10ης Ιουνίου 1976 (στο εξής: MBL), προβλέπει τους κανόνες που ισχύουν όσον αφορά το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι και του διαπραγματεύεσθαι, τις συλλογικές συμβάσεις, τη διαμεσολάβηση των εργασιακών συλλογικών συγκρούσεων, καθώς και την υποχρέωση εργασιακής ειρήνης, και περιέχει διατάξεις που περιορίζουν το δικαίωμα των συνδικαλιστικών οργανώσεων να αναλαμβάνουν συλλογικές δράσεις.
- 12 Από το άρθρο 41 του MBL προκύπτει ότι η υποχρεωτική κοινωνική ανακωχή επικρατεί μεταξύ των εταιρών που δεσμεύονται από συλλογική σύμβαση και ότι απαγορεύεται, μεταξύ άλλων, να αναλαμβάνονται συλλογικές δράσεις για να τροποποιηθεί η σύμβαση. Ωστόσο, συλλογικές δράσεις επιτρέπονται όταν οι εταίροι δεν έχουν συνάψει μεταξύ τους συλλογική σύμβαση.
- 13 Το άρθρο 42 του MBL προβλέπει τα εξής:

«Οι εργοδοτικές ή εργατικές οργανώσεις δεν μπορούν να οργανώνουν ούτε να προκαλούν κατ' άλλο τρόπο παράνομη συλλογική δράση. Ομοίως δεν μπορούν να μετέχουν σε παράνομη συλλογική δράση παρέχοντας στήριξη στη δράση αυτή ή κατ' άλλο τρόπο. Μια οργάνωση που δεσμεύεται από συλλογική σύμβαση πρέπει, επίσης, σε περίπτωση που μέλη της οργάνωσης αυτής προτίθενται να αναλάβουν ή αναλαμβάνουν παράνομη συλλογική δράση, να λάβει μέτρα προκειμένου να εμποδίσει τη δράση αυτή ή να ενεργήσει για την παύση της δράσης αυτής.

Αν κάποιος πρόσωπο ανέλαβε παράνομη συλλογική δράση, απαγορεύεται σε κάθε άλλο πρόσωπο να μετάσχει στη δράση αυτή.

Οι διατάξεις των δύο πρώτων περιόδων του πρώτου εδαφίου εφαρμόζονται αποκλειστικά στην εκ μέρους ενώσεως ανάληψη δράσεων που αφορούν τους όρους εργασίας που εμπίπτουν ευθέως στο πεδίο εφαρμογής του παρόντος νόμου.»

- 14 Σύμφωνα με τη νομολογιακή ερμηνεία του άρθρου 42, πρώτο εδάφιο, του MBL, απαγορεύεται η ανάληψη συλλογικής δράσης προκειμένου να επιτευχθεί η κατάργηση ή τροποποίηση συλλογικής συμβάσεως συναφθείσας από τρίτους. Με μια απόφαση που αποκαλείται «Britannia» (1989, αριθ. 120), το Arbetsdomstolen έκρινε ότι η απαγόρευση αυτή καλύπτει τις συλλογικές δράσεις που διεξάγονται στη Σουηδία με σκοπό την κατάργηση ή την τροποποίηση συλλογικής συμβάσεως συναφθείσας μεταξύ αλλοδαπών μερών, σε τόπο εργασίας στην αλλοδαπή, αν μια τέτοια συλλογική δράση απαγορεύεται από το αλλοδαπό δίκαιο το οποίο εφαρμόζεται στα μέρη της εν λόγω συλλογικής συμβάσεως.
- 15 Με τον νόμο που αποκαλείται «lex Britannia» και τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιουλίου 1991, ο νομοθέτης θέλησε να περιορίσει το περιεχόμενο της αρχής που συνήχθη με την απόφαση Britannia. Ο lex Britannia περιλαμβάνει τρεις διατάξεις οι οποίες προστέθηκαν στον MBL, ήτοι τα άρθρα 25a, 31a, και 42, τρίτο εδάφιο, του νόμου αυτού.
- 16 Από τις εξηγήσεις που παρέσχε το αιτούν δικαστήριο προκύπτει ότι, μετά την προσθήκη του τρίτου αυτού εδαφίου στο άρθρο 42 του MBL, οι συλλογικές δράσεις που αναλαμβάνονται κατά αλλοδαπού εργοδότη που ασκεί προσωρινώς δραστηριότητα στη Σουηδία δεν απαγορεύονται πλέον αν από τη συνολική εκτίμηση της καταστάσεως μπορεί να συναχθεί ότι ο σύνδεσμός με το κράτος μέλος αυτό είναι υπερβολικά χαλαρός ώστε να μπορεί να κριθεί ότι ο MBL εφαρμόζεται ευθέως στους επίμαχους όρους εργασίας.

Η συλλογική σύμβαση στον οικοδομικό τομέα

- 17 Η Byggnads είναι μια συνδικαλιστική οργάνωση στη Σουηδία, που έχει ως μέλη τους εργαζομένους στον κατασκευαστικό τομέα. Από τις παρατηρήσεις που αυτή υπέβαλε προκύπτει ότι, το 2006, απαρτιζόταν από 31 τοπικά παραρτήματα, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονταν το Byggettan, ότι αριθμούσε 128 000 μέλη, από τα οποία 95 000 είναι σε ηλικία απασχόλησης, και ότι μέλη της ήσαν, μεταξύ άλλων, εργαζόμενοι στους τομείς του ξύλου και του οπλισμένου σκυροδέματος, κτίστες, εργαζόμενοι ειδικευμένοι στην τοποθέτηση ξύλινων δαπέδων, εργαζόμενοι στον κατασκευαστικό τομέα και στον τομέα της οδοποιίας, καθώς και υδραυλικοί. Το 87 % των εργαζομένων στον οικοδομικό τομέα ήσαν μέλη της οργάνωσης αυτής.
- 18 Μια συλλογική σύμβαση συνήφθη μεταξύ, αφενός, της Byggnads, υπό την ιδιότητα της κεντρικής οργάνωσης που εκπροσωπεί τους εργαζομένους στον οικοδομικό τομέα, και, αφετέρου, της Sveriges Byggindeindustri (κεντρικής οργάνωσης των εργοδοτών του κατασκευαστικού τομέα) (στο εξής: συλλογική σύμβαση του οικοδομικού τομέα).
- 19 Η συλλογική σύμβαση του οικοδομικού τομέα περιέχει ειδικούς κανόνες που αφορούν τον χρόνο εργασίας και την ετήσια άδεια, θέματα σχετικά με τα οποία οι συλλογικές συμβάσεις μπορούν να αποστούν των νομοθετικών διατάξεων. Επιπλέον, η εν λόγω σύμβαση περιλαμβάνει διατάξεις που αφορούν την προσωρινή ανεργία και τον χρόνο αναμονής, την επιστροφή των εξόδων μετακίνησης και των επαγγελματικών εξόδων, την προστασία από τις απολύσεις, την εκπαιδευτική άδεια, καθώς και την επαγγελματική εκπαίδευση.
- 20 Η προσχώρηση στη συλλογική σύμβαση του οικοδομικού τομέα συνεπάγεται επίσης, για τις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις, την αποδοχή διαφόρων υποχρεώσεων χρηματικής φύσεως. Έτσι, οι επιχειρήσεις αυτές οφείλουν να καταβάλλουν στο Byggettan ποσό ίσο προς το 1,5 % του συνόλου των μισθών για τον έλεγχο που

ασκεί το συνδικαλιστικό αυτό παράρτημα επί των αμοιβών, και στην ασφαλιστική εταιρία FORA ποσά που αντιπροσωπεύουν, αφενός, το 0,8% του συνόλου των μισθών ως τέλος αποκαλούμενο «πρόσθετα λεπτά» ή «ειδικό συμπλήρωμα για τον οικοδομικό τομέα» και, αφετέρου, το 5,9% του συνόλου των μισθών αυτών για διάφορα είδη ασφαλιστρών.

- 21 Το τέλος που αποκαλείται «πρόσθετα λεπτά» ή «ειδικό συμπλήρωμα για τον οικοδομικό τομέα» προορίζεται για τη χρηματοδότηση των ομαδικών συμβάσεων ασφαλίσεως ζωής, πρόνοιας, ασφαλίσεως των ατυχημάτων εκτός του χρόνου εργασίας, του ταμείου έρευνας των σουηδικών επιχειρήσεων του οικοδομικού τομέα (Svenska Byggbranschens Utvecklingsfond), της οργάνωσης Galaxen, που διευθύνεται από τους εργοδότες και αποσκοπεί στην προσαρμογή των θέσεων εργασίας στα πρόσωπα περιορισμένης κινητικότητας και στην επανεκπαίδευσή τους, της προαγωγής της ανάπτυξης της εκπαίδευσης στα οικοδομικά επαγγέλματα, καθώς και των διοικητικών και διαχειριστικών εξόδων.
- 22 Οι διάφορες συμβάσεις ασφαλίσεως που προτείνει η FORA εγγυώνται στους εργαζομένους πρόσθετη ασφάλιση συντάξεως, καθώς και την καταβολή παροχών σε περίπτωση ασθένειας και ανεργίας, αποζημίωσης σε περίπτωση εργατικού ατυχήματος και οικονομικής αρωγής στους επιζώντες σε περίπτωση θανάτου του εργαζομένου.
- 23 Σε περίπτωση προσχωρήσεως στη συλλογική σύμβαση του οικοδομικού τομέα, οι εργοδότες, συμπεριλαμβανομένων αυτών που αποσπούν εργαζομένους στη Σουηδία, δεσμεύονται, κατ' αρχήν, απ' όλες τις ρήτρες της συμβάσεως αυτής, πλην όμως ορισμένοι κανόνες έχουν εφαρμογή κατά περίπτωση, βάσει, κατ' ουσίαν, της φύσεως του εργοταξίου και του τρόπου διεξαγωγής των εργασιών.

Ο καθορισμός των μισθών

- 24 Από τις παρατηρήσεις της Σουηδικής Κυβερνήσεως προκύπτει ότι, στη Σουηδία, ο καθορισμός των αμοιβών των μισθωτών εργαζομένων ανατίθεται στους κοινωνικούς

εταίρους μέσω συλλογικών διαπραγματεύσεων. Οι συλλογικές συμβάσεις δεν περιλαμβάνουν, εν γένει, διατάξεις προβλέπουσες κατώτατο μισθό κατά κυριολεξία. Ο χαμηλότερος μισθός που περιλαμβάνεται σε πολλές συλλογικές συμβάσεις αφορά τους μισθωτούς που είναι ανειδίκευτοι και χωρίς επαγγελματική εμπειρία, πράγμα που συνεπάγεται ότι, κατά γενικό κανόνα, αφορά μικρό αριθμό ατόμων. Όσον αφορά τους λοιπούς μισθωτούς, η αμοιβή τους καθορίζεται στο πλαίσιο διαπραγματεύσεων διεξαγομένων στον τόπο εργασίας, λαμβανομένων υπόψη της ειδίκευσης του μισθωτού και των καθηκόντων που αυτός πρόκειται να ασκήσει.

- 25 Σύμφωνα με τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν στην υπό κρίση υπόθεση οι τρεις εναγόμενες στην κύρια δίκη συνδικαλιστικές οργανώσεις, στη συλλογική σύμβαση του οικοδομικού τομέα, ο μισθός βάσει αποδόσεως αντιστοιχεί στη συνήθη μορφή αμοιβής στον κατασκευαστικό τομέα. Το καθεστώς των μισθών βάσει αποδόσεως συνεπάγεται ότι πρέπει να συνάπτονται νέες μισθολογικές συμφωνίες για κάθε κατασκευαστικό σχέδιο. Οι εργοδότες και το τοπικό παράρτημα της συνδικαλιστικής οργανώσεως μπορούν ωστόσο να συμφωνήσουν σχετικά με την εφαρμογή ενός ωρομισθίου όσον αφορά συγκεκριμένο εργοτάξιο. Κανένα σύστημα μηνιαίου μισθού δεν έχει εφαρμογή στο είδος των εργαζομένων τους οποίους αφορά η υπόθεση της κύριας δίκης.
- 26 Κατά τις ίδιες αυτές συνδικαλιστικές οργανώσεις, οι μισθολογικές διαπραγματεύσεις διεξάγονται στο πλαίσιο κοινωνικής ανακωχής η οποία ακολουθεί υποχρεωτικά τη σύναψη μιας συλλογικής συμβάσεως. Η συμφωνία περί των μισθών συνάπτεται, κατ' αρχήν, σε τοπικό επίπεδο μεταξύ της συνδικαλιστικής οργανώσεως και του εργοδότη. Αν οι κοινωνικοί εταίροι δεν καταλήξουν σε συμφωνία στο επίπεδο αυτό, διεξάγονται κεντρικές διαπραγματεύσεις για τους μισθούς, στις οποίες η Byggnads αποτελεί τον κύριο διαπραγματευτή από πλευράς μισθωτών. Αν οι κοινωνικοί εταίροι δεν καταλήξουν σε συμφωνία ούτε στο πλαίσιο των τελευταίων αυτών διαπραγματεύσεων, ο βασικός μισθός καθορίζεται σύμφωνα με τη «ρήτρα επικουρικής εφαρμογής». Κατά τις εν λόγω συνδικαλιστικές οργανώσεις, ο μισθός «επικουρικής εφαρμογής», που δεν αποτελεί στην πραγματικότητα παρά ένα διαπραγματευτικό μηχανισμό τελευταίου βαθμού και δεν συνιστά κατώτατο μισθό, ανερχόταν για το δεύτερο ήμισυ του 2004 στις 109 σουηδικές κορώνες (SEK), περίπου 12 ευρώ, την ώρα.

Η διαφορά της κύριας δίκης

- 27 Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι η Laval είναι μια εταιρία λεττονικού δικαίου με έδρα τη Ρίγα. Μεταξύ του Μαΐου και του Δεκεμβρίου του 2004, απέσπασε στη Σουηδία 35 περίπου εργαζομένους για τα εργοτάξια της εκτέλεσης του έργου που είχε αναλάβει η L&P Baltic Bygg AB (στο εξής: Baltic), εταιρία σουηδικού δικαίου της οποίας η Laval κατείχε το 100 % του κεφαλαίου μέχρι τα τέλη του 2003, για την κατασκευή, μεταξύ άλλων, ενός σχολικού κτιρίου στο Vaxholm.
- 28 Η Laval, που είχε υπογράψει, στη Λεττονία, στις 14 Σεπτεμβρίου και στις 20 Οκτωβρίου 2004, συλλογικές συμβάσεις με τη λεττονική συνδικαλιστική οργάνωση των εργαζομένων του οικοδομικού τομέα, δεν δεσμευόταν από καμία συλλογική σύμβαση συναφθείσα με την Byggnads, το Byggettan ή την Elektrikerna, κανένα μέλος των οποίων δεν περιλαμβανόταν στο προσωπικό της Laval. Το 65 % περίπου των αποσπασθέντων Λεττονών μισθωτών ήσαν μέλη της συνδικαλιστικής οργάνωσης των εργαζομένων του οικοδομικού τομέα στο κράτος καταγωγής τους.
- 29 Από τα στοιχεία της δικογραφίας προκύπτει ότι, κατά τη διάρκεια του Ιουνίου του 2004, πραγματοποιήθηκαν επαφές μεταξύ του Byggettan, αφενός, και των Baltic και Laval, αφετέρου, και άρχισαν διαπραγματεύσεις για την προσχώρηση της Laval στη συλλογική σύμβαση του οικοδομικού τομέα. Η Laval ζήτησε να καθορισθούν, παράλληλα με τις διαπραγματεύσεις αυτές, οι μισθοί και οι λοιποί όροι εργασίας, προκειμένου το ύψος των αμοιβών και οι όροι εργασίας να έχουν ήδη καθορισθεί κατά την προσχώρηση στη σύμβαση αυτή. Το Byggettan δέχθηκε το αίτημα αυτό, μολοντί, κατά γενικό κανόνα, οι διαπραγματεύσεις σχετικά με μια συλλογική σύμβαση πρέπει να έχουν ολοκληρωθεί προτού αρχίσει, εν συνεχεία, η συζήτηση σχετικά με τους μισθούς και τους λοιπούς όρους εργασίας στο πλαίσιο της υποχρεωτικής κοινωνικής ανακωχής. Το Byggettan αρνήθηκε τη δημιουργία ενός συστήματος μηνιαίου μισθού, αλλά δέχθηκε την πρόταση της Laval για τον κατ' αρχήν καθορισμό ενός ωρομισθίου.

- 30 Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι, κατά τη διαπραγματευτική σύσκεψη της 15ης Σεπτεμβρίου 2004, το Byggettan είχε απαιτήσει από τη Laval, αφενός, την προσχώρηση στη συλλογική σύμβαση του οικοδομικού τομέα για το εργοτάξιο του Vaxholm και, αφετέρου, την εγγύηση ότι οι αποσπασθέντες εργαζόμενοι θα ελάμβαναν ωρομίσθιο 145 SEK (περίπου 16 ευρώ). Το ωρομίσθιο αυτό στηριζόταν σε μισθολογικά στατιστικά στοιχεία της περιφέρειας της Στοκχόλμης (Σουηδία) αφορώντα το πρώτο τρίμηνο του 2004 και τους εργαζομένους των τομέων του οπλισμένου σκυροδέματος και του ξύλου που ήσαν κάτοχοι επαγγελματικού πιστοποιητικού. Το Byggettan δήλωσε ότι ήταν έτοιμο να αναλάβει άμεσα συλλογική δράση αν δεν συναπτόταν η σχετική συμφωνία.
- 31 Σύμφωνα με τα έγγραφα που περιλαμβάνονται στη δικογραφία, η Laval δήλωσε, κατά τη διαδικασία ενώπιον του Arbetsdomstolen, ότι κατέβαλλε στους εργαζομένους της μηνιαίο μισθό 13 600 SEK (περίπου 1 500 ευρώ), στον οποίο προσετίθεντο οφέλη σε είδος όσον αφορά τα γεύματα, το κατάλυμα και τα ταξίδια αξίας 6 000 SEK (περίπου 660 ευρώ) μηνιαίως.
- 32 Σε περίπτωση προσχώρησης στη συλλογική σύμβαση του οικοδομικού τομέα, η Laval θα δεσμευόταν, κατ' αρχήν, από όλες τις ρήτρες της, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που αφορούν τις χρηματικές υποχρεώσεις έναντι του Byggettan και της FORA, οι οποίες απαριθμούνται στη σκέψη 22 της παρούσας αποφάσεως. Προτάθηκε στη Laval η σύναψη συμβάσεων ασφαλίσεως με τη FORA μέσω εντύπου περιέχοντος τη σχετική δήλωση που της απεστάλη κατά τον Δεκέμβριο του 2004.
- 33 Δεδομένου ότι οι εν λόγω διαπραγματεύσεις δεν κατέληξαν σε συμφωνία, το Byggettan ζήτησε από τη Byggnads να λάβει μέτρα για να πραγματοποιηθεί κατά της Laval η συλλογική δράση που είχε αναγγελθεί κατά τη διαπραγματευτική σύσκεψη της 15ης Σεπτεμβρίου 2004. Η σχετική προειδοποίηση κατατέθηκε τον Οκτώβριο του 2004.
- 34 Στις 2 Νοεμβρίου 2004 άρχισε ο αποκλεισμός του εργοταξίου του Vaxholm. Ο αποκλεισμός αυτός συνίστατο, μεταξύ άλλων, στην παρακώλυση της παραδόσεως

εμπορευμάτων στο εργοτάξιο, στην οργάνωση ομάδας περιφρούρησης της απεργίας και στην απαγόρευση της εισόδου στο εργοτάξιο των Λεττονών εργαζομένων καθώς και των οχημάτων. Η Laval ζήτησε την αρωγή των αστυνομικών δυνάμεων, οι οποίες γνωστοποίησαν ότι, δεδομένου ότι η συλλογική δράση ήταν νόμιμη σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, δεν μπορούσαν να επέμβουν ούτε να απομακρύνουν τα υλικά εμπόδια που απέκλειαν την πρόσβαση στο εργοτάξιο.

- 35 Κατά τα τέλη του Νοεμβρίου του 2004, η Laval απευθύνθηκε στο γραφείο-σύνδεσμος που μνημονεύθηκε στο σημείο 9 της παρούσας αποφάσεως για να της παρασχεθούν στοιχεία σχετικά με τους όρους εργασίας και απασχολήσεως που έπρεπε να εφαρμόσει στη Σουηδία, την ύπαρξη ή όχι κατώτατου μισθού και τη φύση των εισφορών τις οποίες όφειλε να καταβάλλει. Με επιστολή της 2ας Δεκεμβρίου 2004, ο διευθυντής νομικών υποθέσεων του οργανισμού αυτού της γνωστοποίησε ότι όφειλε να εφαρμόσει τις διατάξεις στις οποίες παραπέμπει ο νόμος περί της αποσπάσεως των εργαζομένων, ότι οι κοινωνικοί εταίροι όφειλαν να συμφωνήσουν επί των μισθολογικών θεμάτων, ότι οι ελάχιστοι όροι που προέβλεπαν οι συλλογικές συμβάσεις είχαν εφαρμογή και στους αποσπασθέντες αλλοδαπούς εργαζομένους και ότι, αν ένας αλλοδαπός εργοδότης υποχρεωνόταν στην καταβολή διπλών εισφορών, της υποθέσεως μπορούσαν να επιληφθούν τα δικαστήρια. Για να λάβει γνώση των εφαρμοστέων συμβατικών διατάξεων, η Laval έπρεπε να απευθυνθεί στους κοινωνικούς εταίρους του οικείου κλάδου δραστηριοτήτων.
- 36 Κατά τη σύσκεψη διαμεσολάβησης που οργανώθηκε την 1η Δεκεμβρίου 2004 και τη συνεδρίαση για την εξεύρεση συμβιβασμού που διεξήχθη ενώπιον του Arbetsdomstolen στις 20 του μήνα αυτού, η Laval εκλήθη από το Byggettan να προσχωρήσει στη συλλογική σύμβαση του οικοδομικού τομέα πριν από την εξέταση του θέματος των μισθών. Αν η Laval είχε αποδεχθεί την πρόταση αυτή, η συλλογική δράση θα είχε παύσει αμέσως και θα είχε τεθεί σε ισχύ η κοινωνική ανακωχή, η οποία θα είχε καταστήσει δυνατή την έναρξη διαπραγματεύσεων σχετικά με τους μισθούς. Η Laval αρνήθηκε ωστόσο να προσχωρήσει στην εν λόγω σύμβαση, καθόσον δεν μπορούσε να γνωρίζει εκ των προτέρων τις υποχρεώσεις που θα της επιβάλλονταν όσον αφορά τους μισθούς.
- 37 Τον Δεκέμβριο του 2004, οι συλλογικές δράσεις που στρέφονταν κατά της Laval κατέστησαν εντονότερες. Η Elektrikerna ανέλαβε, στις 3 Δεκεμβρίου 2004, δράση

αλληλεγγύης. Το μέτρο αυτό είχε ως αποτέλεσμα να εμποδιστούν οι σουηδικές επιχειρήσεις που ανήκουν στην εργοδοτική οργάνωση των ηλεκτρολόγων εγκατάστασης να παράσχουν υπηρεσίες στη Laval. Τα Χριστούγεννα, οι αποσπασθέντες από τη Laval εργαζόμενοι επέστρεψαν στη Λεττονία και δεν επανήλθαν στο οικείο εργοτάξιο.

- 38 Τον Ιανουάριο του 2005, και άλλες συνδικαλιστικές οργανώσεις εξήγγειλαν δράσεις αλληλεγγύης συνιστάμενες στον αποκλεισμό όλων των εργοταξίων της Laval στη Σουηδία, έτσι ώστε η επιχείρηση αυτή να μην είναι πλέον σε θέση να ασκήσει τις δραστηριότητές της στο έδαφος του κράτους μέλους αυτού. Τον Φεβρουάριο του 2005, ο Δήμος του Vaxholm ζήτησε την καταγγελία της συμβάσεως που τον συνέδεε με την Baltic και, στις 24 Μαρτίου 2005, η τελευταία αυτή κηρύχθηκε σε πτώχευση.

Τα προδικαστικά ερωτήματα

- 39 Στις 7 Δεκεμβρίου 2004, η Laval άσκησε αγωγή ενώπιον του Arbetsdomstolen κατά της Byggnads, του Byggettan και της Elektrikerna, ζητώντας να κηρυχθούν παράνομοι τόσο ο αποκλεισμός όσο και η δράση αλληλεγγύης που έπλητταν το σύνολο των εργοταξίων της και να διαταχθεί η παύση τους. Ζήτησε επίσης να υποχρεωθούν οι συνδικαλιστικές αυτές οργανώσεις να της καταβάλουν αποζημίωση για την αποκατάσταση της ζημίας την οποία υπέστη. Με απόφαση της 22ας Δεκεμβρίου 2004, το αιτούν δικαστήριο απέρριψε την αίτηση ασφαλιστικών μέτρων της Laval με την οποία αυτή είχε ζητήσει την παύση των εν λόγω συλλογικών δράσεων.
- 40 Το Arbetsdomstolen, διερωτώμενο αν τα άρθρα 12 ΕΚ και 49 ΕΚ, καθώς και η οδηγία 96/71 απαγορεύουν το να επιχειρούν συνδικαλιστικές οργανώσεις, με συλλογική δράση, να αναγκάσουν αλλοδαπή επιχείρηση η οποία αποσπά εργαζομένους στη Σουηδία να εφαρμόσει σουηδική συλλογική σύμβαση, αποφά-

σισε, στις 29 Απριλίου 2005, να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως. Με την απόφαση περί παραπομπής που έλαβε στις 15 Σεπτεμβρίου 2005, το αιτούν δικαστήριο υποβάλλει τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

- «1) Συνάδει με τους κανόνες της Συνθήκης ΕΚ περί της ελεύθερης παροχής των υπηρεσιών και περί της απαγορεύσεως των διακρίσεων λόγω ιθαγενείας, καθώς και με την οδηγία 96/71 [...], το γεγονός ότι συνδικαλιστικές οργανώσεις επιχειρούν, με συλλογική δράση υπό τη μορφή αποκλεισμού, να αναγκάσουν έναν αλλοδαπό παρέχοντα υπηρεσίες να υπογράψει συλλογική σύμβαση στο κράτος υποδοχής όσον αφορά τους όρους εργασίας και απασχολήσεως, όπως είναι η συλλογική σύμβαση του οικοδομικού τομέα, αν η κατάσταση στο κράτος υποδοχής είναι τέτοια ώστε στη νομοθεσία περί μεταφοράς στο εσωτερικό δίκαιο της εν λόγω οδηγίας δεν υπάρχουν ρητές διατάξεις περί της εφαρμογής των όρων εργασίας και απασχολήσεως στις συλλογικές συμβάσεις;

- 2) Ο [MBL] απαγορεύει να αναλαμβάνουν οι συνδικαλιστικές οργανώσεις συλλογική δράση αποσκοπούσα στον αποκλεισμό μιας συλλογικής συμβάσεως συναφθείσας μεταξύ άλλων κοινωνικών εταιρών. Η απαγόρευση αυτή ισχύει όμως, σύμφωνα με ειδική διάταξη που αποτελεί τμήμα του *lex Britannia*, μόνον όταν μια συνδικαλιστική οργάνωση αναλαμβάνει συλλογική δράση λόγω όρων εργασίας στους οποίους ο [MBL] έχει άμεση εφαρμογή, πράγμα το οποίο στην πράξη σημαίνει ότι η απαγόρευση αυτή δεν ισχύει για τις συλλογικές δράσεις που στρέφονται κατά των αλλοδαπών εταιριών που ασκούν προσωρινώς δραστηριότητα στη Σουηδία με το δικό τους προσωπικό. Εμποδίζουν οι κανόνες της Συνθήκης ΕΚ περί της ελεύθερης παροχής των υπηρεσιών και περί της απαγορεύσεως των διακρίσεων λόγω ιθαγενείας, καθώς και η οδηγία 96/71, την εφαρμογή του τελευταίου αυτού κανόνα —ο οποίος, μαζί με τις λοιπές διατάξεις του *lex Britannia*, έχει ως αποτέλεσμα να καθίστανται στην πράξη οι σουηδικές συλλογικές συμβάσεις εφαρμοστέες και να υπερισχύουν των ήδη συναφθεισών αλλοδαπών συλλογικών συμβάσεων— σε μια συλλογική δράση υπό μορφή αποκλεισμού αναληφθείσα από σουηδικές συνδικαλιστικές οργανώσεις κατά παρέχοντος υπηρεσίες διαμένοντος προσωρινά στη Σουηδία;»

- 41 Με διάταξη του Προέδρου του Δικαστηρίου της 15ης Νοεμβρίου 2005, το αίτημα του αιτούντος δικαστηρίου, της 15ης Σεπτεμβρίου 2005, περί υπαγωγής της παρούσας υποθέσεως στην ταχεία διαδικασία του άρθρου 104α, πρώτο εδάφιο, του Κανονισμού Διαδικασίας, απορρίφθηκε.

Επί του παραδεκτού

- 42 Οι Byggnads, Byggettan και Elektrikerna αμφισβητούν το παραδεκτό της αιτήσεως εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως.
- 43 Πρώτον, προβάλλουν την απουσία συνδέσμου μεταξύ των υποβληθέντων ερωτημάτων και των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως της κύριας δίκης. Συγκεκριμένα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο να ερμηνεύσει τις διατάξεις περί της ελεύθερης παροχής των υπηρεσιών και την οδηγία 96/71, ενώ η Laval είναι εγκατεστημένη στη Σουηδία, σύμφωνα με το άρθρο 43 ΕΚ, μέσω της Baltic, θυγατρικής της εταιρίας, της οποίας κατείχε, μέχρι τα τέλη του 2003, το 100 % του κεφαλαίου. Δεδομένου ότι, αφενός, το εταιρικό κεφάλαιο της Laval και αυτό της Baltic το κατείχαν τα ίδια πρόσωπα και, αφετέρου, οι εταιρίες αυτές είχαν τους ίδιους εκπροσώπους και χρησιμοποιούσαν το ίδιο σήμα, πρέπει να θεωρηθούν ότι αποτελούν έναν ενιαίο οικονομικό φορέα από την άποψη του κοινοτικού δικαίου μολονότι συνιστούν δύο διακριτά νομικά πρόσωπα. Επομένως, η Laval είχε την υποχρέωση να ασκήσει τη δραστηριότητά της στη Σουηδία υπό τις προϋποθέσεις που ορίζει η νομοθεσία του κράτους αυτού για τους υπηκόους του, κατά την έννοια του άρθρου 43, δεύτερο εδάφιο, ΕΚ.
- 44 Δεύτερον, υποστηρίζουν ότι η διαφορά της κύριας δίκης έχει ως αντικείμενο να επιτραπεί στη Laval να εξαιρεθεί από τη σουηδική νομοθεσία και, για τον λόγο

αυτό, έχει, εν μέρει τουλάχιστον, τεχνητό χαρακτήρα. Η Laval, της οποίας η δραστηριότητα συνίσταται στην προσωρινή τοποθέτηση προσωπικού προερχομένου από τη Λεττονία σε εταιρίες που ασκούν τη δραστηριότητά τους στη σουηδική αγορά, επιδιώκει να αποφύγει την εκπλήρωση του συνόλου των υποχρεώσεων που απορρέουν από τις νομοθετικές και κανονιστικές σουηδικές διατάξεις που αφορούν τις συλλογικές συμβάσεις και επιχειρεί, επικαλούμενη τις διατάξεις της Συνθήκης που αφορούν τις υπηρεσίες, καθώς και την οδηγία 96/71, ως μη όφειλε, να τύχει των διευκολύνσεων που προσφέρει το κοινοτικό δίκαιο.

- 45 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, στο πλαίσιο της διαδικασίας του άρθρου 234 ΕΚ, που στηρίζεται σε σαφή διάκριση των λειτουργιών μεταξύ των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου, κάθε εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως εμπίπτει στην αρμοδιότητα του εθνικού δικαστηρίου. Ομοίως, εναπόκειται αποκλειστικώς στο εθνικό δικαστήριο, που έχει επιληφθεί της διαφοράς και φέρει την ευθύνη της μέλλουσας να εκδοθεί δικαστικής αποφάσεως, να εκτιμήσει, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιομορφίες της υποθέσεως, τόσο την αναγκαιότητα μιας προδικαστικής αποφάσεως για την έκδοση της δικής του αποφάσεως όσο και το λυσιτελές των ερωτημάτων που υποβάλλει στο Δικαστήριο. Συνεπώς, εφόσον τα υποβληθέντα ερωτήματα αφορούν την ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου, το Δικαστήριο υποχρεούται, κατ' αρχήν, να απαντήσει (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 25ης Φεβρουαρίου 2003, C-326/00, IKA, Συλλογή 2003, σ. I-1703, σκέψη 27, της 12ης Απριλίου 2005, C-145/03, Keller, Συλλογή 2005, σ. I-2529, σκέψη 33, και της 22ας Ιουνίου 2006, C-419/04, Conseil général de la Vienne, Συλλογή 2006, σ. I-5645, σκέψη 19).

- 46 Ωστόσο, το Δικαστήριο έχει επίσης κρίνει ότι, υπό εξαιρετικές περιστάσεις, πρέπει να εξετάξει τις συνθήκες υπό τις οποίες του υποβλήθηκαν τα ερωτήματα από το εθνικό δικαστήριο, προκειμένου να ελέγξει αν είναι αρμόδιο να απαντήσει (βλ., επ' αυτού, απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 1981, 244/80, Foglia, Συλλογή 1981, σ. 3045, σκέψη 21). Η άρνηση απαντήσεως σε προδικαστικό ερώτημα υποβληθέν από εθνικό δικαστήριο είναι δυνατή μόνον όταν προκύπτει προδήλως ότι η ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου την οποία ζητεί το δικαστήριο αυτό δεν έχει καμία σχέση με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, όταν το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσεως ή ακόμη όταν το Δικαστήριο δεν διαθέτει τα πραγματικά ή

νομικά στοιχεία που είναι αναγκαία προκειμένου να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που του υποβλήθηκαν (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 13ης Μαρτίου 2001, C-379/98, PreussenElektra, Συλλογή 2001, σ. I-2099, σκέψη 39, της 22ας Ιανουαρίου 2002, C-390/99, Canal Satélite Digital, Συλλογή 2002, σ. I-607, σκέψη 19, και Conseil général de la Vienne, προπαρατεθείσα, σκέψη 20).

- 47 Επιπλέον, πρέπει να υπομνησθεί ότι το Δικαστήριο οφείλει να λαμβάνει υπόψη, στο πλαίσιο της κατανομής των αρμοδιοτήτων μεταξύ των κοινοτικών και των εθνικών δικαστηρίων, το πραγματικό και κανονιστικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται τα προδικαστικά ερωτήματα, όπως αυτό καθορίζεται με την απόφαση περί παραπομπής (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 25ης Οκτωβρίου 2001, C-475/99, Ambulanz Glöckner, Συλλογή 2001, σ. I-8089, σκέψη 10, της 2ας Ιουνίου 2005, C-136/03, Dörr και Ünal, Συλλογή 2005, σ. I-4759, σκέψη 46, και Conseil général de la Vienne, προπαρατεθείσα, σκέψη 24).
- 48 Εν προκειμένω, όπως τόνισε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 97 των προτάσεών του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, με τα ερωτήματά του, την ερμηνεία των άρθρων 12 ΕΚ και 49 ΕΚ, καθώς και των διατάξεων της οδηγίας 96/71 σχετικά με την απόσπαση εργαζομένων στο πλαίσιο παροχής υπηρεσιών. Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι τα ερωτήματα αυτά υποβλήθηκαν στο πλαίσιο της διαφοράς μεταξύ της Laval, αφενός, και της Byggnads, του Byggettan και της Elektrikerna, αφετέρου, σχετικά με τις συλλογικές δράσεις που ανέλαβαν οι συνδικαλιστικές αυτές οργανώσεις κατόπιν της αρνήσεως της Laval να προσχωρήσει στη συλλογική σύμβαση του οικοδομικού τομέα, ότι η διαφορά αυτή αφορά τους όρους εργασίας και απασχολήσεως που ισχύουν για τους Λεττονούς εργαζομένους τους οποίους απέσπασε η Laval σε εργοτάξιο στη Σουηδία, στο οποίο εκτελεί εργασίες μια επιχείρηση ανήκουσα στον όμιλο Laval, και ότι, κατόπιν των συλλογικών αυτών δράσεων και της διακοπής εκτελέσεως των εργασιών, οι αποσπασθέντες εργαζόμενοι επέστρεψαν στη Λεττονία.
- 49 Επομένως, από τα ανωτέρω προκύπτει ότι τα υποβληθέντα ερωτήματα σχετίζονται με το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, όπως το όρισε το αιτούν δικαστήριο, και ότι από το πλαίσιο των πραγματικών περιστατικών στο οποίο εντάσσονται τα ερωτήματα αυτά δεν μπορεί να συναχθεί ότι η διαφορά αυτή έχει τεχνητό χαρακτήρα.

50 Επομένως, η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως είναι παραδεκτή.

Επί του πρώτου ερωτήματος

51 Με το πρώτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν το γεγονός ότι συνδικαλιστικές οργανώσεις επιχειρούν, με συλλογική δράση υπό τη μορφή αποκλεισμού, να αναγκάσουν έναν αλλοδαπό παρέχοντα υπηρεσίες να προσχωρήσει, εντός κράτους μέλους υποδοχής, σε συλλογική σύμβαση αφορώσα τους όρους εργασίας και απασχολήσεως, όπως είναι η συλλογική σύμβαση του οικοδομικού τομέα, είναι συμβατό προς τους κανόνες της Συνθήκης ΕΚ περί της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών και περί της απαγορεύσεως κάθε δυσμενούς διακρίσεως λόγω ιθαγενείας, καθώς και προς την οδηγία 96/71, λαμβανομένου υπόψη ότι η κατάσταση εντός του εν λόγω κράτους μέλους χαρακτηρίζεται από το γεγονός ότι η περί μεταφοράς στο εσωτερικό δίκαιο της εν λόγω οδηγίας νομοθεσία δεν περιέχει καμία ρητή διάταξη σχετικά με την εφαρμογή των όρων εργασίας και απασχολήσεως που διαλαμβάνονται στις συλλογικές συμβάσεις.

52 Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι ο λόγος για τον οποίον ανέλαβαν συλλογική δράση η Byggnads και το Byggettan συνίσταται τόσο στην εκ μέρους της Laval άρνηση να εγγυηθεί στους αποσπασθέντες στη Σουηδία εργαζομένους της το ωρομίσθιο που ζητούν οι συνδικαλιστικές αυτές οργανώσεις, μολονότι το οικείο κράτος μέλος δεν προβλέπει όρια κατώτατου μισθού, όσο και στην εκ μέρους της επιχειρήσεως αυτής άρνηση προσχωρήσεως στη συλλογική σύμβαση του οικοδομικού τομέα, της οποίας οι ρήτρες προβλέπουν, για ορισμένα από τα θέματα που διαλαμβάνονται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, στοιχεία α' έως ζ', της οδηγίας 96/71, ευνοϊκότερους όρους από αυτούς που απορρέουν από τις σχετικές νομοθετικές διατάξεις, ενώ άλλες ρήτρες αφορούν θέματα μη διαλαμβανόμενα στο εν λόγω άρθρο.

53 Επομένως, πρέπει να γίνει δεκτό ότι, με το πρώτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, αν τα άρθρα 12 ΕΚ και 49 ΕΚ, καθώς και η οδηγία 96/71, έχουν την έννοια ότι απαγορεύουν, εντός κράτους μέλους, στο οποίο οι όροι εργασίας και απασχολήσεως που αφορούν τα θέματα που διαλαμβάνονται στο

άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, στοιχεία α' έως ζ', της οδηγίας αυτής περιλαμβάνονται σε νομοθετικές διατάξεις, εξαιρουμένων των ορίων του κατωτάτου μισθού, το να μπορεί μια συνδικαλιστική οργάνωση να επιχειρεί να αναγκάσει, με συλλογική δράση υπό μορφή αποκλεισμού εργοταξίων όπως η επίμαχη της κύριας δίκης, έναν παρέχοντα υπηρεσίες εγκατεστημένο εντός άλλου κράτους μέλους να αρχίσει με αυτήν διαπραγματεύσεις σχετικά με τους μισθούς που πρέπει να καταβάλλονται στους αποσπασθέντες εργαζομένους, καθώς και να προσχωρήσει σε συλλογική σύμβαση της οποίας οι ρήτρες προβλέπουν, για ορισμένα από τα εν λόγω θέματα, όρους ευνοϊκότερους από αυτούς που απορρέουν από τις σχετικές νομοθετικές διατάξεις, ενώ άλλες ρήτρες αφορούν θέματα μη διαλαμβανόμενα στο άρθρο 3 της εν λόγω οδηγίας.

Οι εφαρμοστέες κοινοτικές διατάξεις

- 54 Προκειμένου να καθοριστούν οι εφαρμοστέες σε μια υπόθεση όπως αυτή της κύριας δίκης διατάξεις του κοινοτικού δικαίου, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, το άρθρο 12 ΕΚ, το οποίο καθιερώνει τη γενική αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων λόγω ιθαγενείας, μπορεί να εφαρμοστεί αυτοτελώς μόνο σε καταστάσεις διεπόμενες από το κοινοτικό δίκαιο για τις οποίες η Συνθήκη δεν προβλέπει ειδικό κανόνα περί απαγορεύσεως των διακρίσεων (βλ. αποφάσεις της 26ης Νοεμβρίου 2002, C-100/01, Oteiza Olazabal, Συλλογή 2002, σ. I-10981, σκέψη 25, και της 29ης Απριλίου 2004, C-387/01, Weigel, Συλλογή 2004, σ. I-4981, σκέψη 57).
- 55 Όσον αφορά όμως την ελεύθερη παροχή των υπηρεσιών, η αρχή αυτή τέθηκε σε εφαρμογή και συγκεκριμενοποιήθηκε από το άρθρο 49 ΕΚ (αποφάσεις της 16ης Σεπτεμβρίου 1999, C-22/98, Becu κ.λπ., Συλλογή 1999, σ. I-5665, σκέψη 32, και της 28ης Οκτωβρίου 1999, C-55/98, Vestergaard, Συλλογή 1999, σ. I-7641, σκέψη 17). Επομένως, παρέλκει η απόφαση του Δικαστηρίου σε σχέση με το άρθρο 12 ΕΚ.
- 56 Όσον αφορά την προσωρινή μετακίνηση των εργαζομένων προς άλλο κράτος μέλος για την εκτέλεση κατασκευαστικών εργασιών ή δημοσίων έργων στο πλαίσιο

παροχής υπηρεσιών εκ μέρους του εργοδότη τους, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι τα άρθρα 49 ΕΚ και 50 ΕΚ δεν επιτρέπουν σε κράτος μέλος να απαγορεύει σε παρέχοντα υπηρεσίες εγκατεστημένο εντός άλλου κράτους μέλους να μετακινείται ελεύθερα στο έδαφός του με το σύνολο του προσωπικού του ή να εξαρτά το κράτος μέλος αυτό τη μετακίνηση του εν λόγω προσωπικού από πιο περιοριστικές προϋποθέσεις. Συγκεκριμένα, η επιβολή τέτοιων προϋποθέσεων στον παρέχοντα υπηρεσίες άλλου κράτους μέλους συνιστά δυσμενή διάκριση εις βάρος του σε σχέση με τους ανταγωνιστές του που είναι εγκατεστημένοι εντός του κράτους υποδοχής, οι οποίοι μπορούν να χρησιμοποιήσουν ελεύθερα το προσωπικό τους, και θίγει επιπλέον την ικανότητά του να παράσχει την υπηρεσία (απόφαση της 27ης Μαρτίου 1990, C-113/89, *Rush Portuguesa*, Συλλογή 1990, σ. I-1417, σκέψη 12).

57 Αντιθέτως, το κοινοτικό δίκαιο δεν απαγορεύει την εκ μέρους των κρατών μελών επέκταση της νομοθεσίας τους ή των συλλογικών συμβάσεων εργασίας που έχουν συνάψει οι κοινωνικοί εταίροι και αφορούν τους κατώτατους μισθούς σε κάθε πρόσωπο που παρέχει έμμισθη εργασία, έστω και προσωρινώς, στο έδαφός τους, ανεξάρτητα από το κράτος εγκαταστάσεως του εργοδότη (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 3ης Φεβρουαρίου 1982, 62/81 και 63/81, *Seco και Desquenne & Giral*, Συλλογή 1982, σ. 223, σκέψη 14, και της 24ης Ιανουαρίου 2002, C-164/99, *Portugaia Construcões*, Συλλογή 2002, σ. I-787, σκέψη 21). Η εφαρμογή των κανόνων αυτών πρέπει, ωστόσο, να μπορεί να εξασφαλίσει την πραγματοποίηση του σκοπού τον οποίο επιδιώκουν, ήτοι της προστασίας των αποσπασθέντων εργαζομένων, και να μη βαίνει πέραν αυτού που είναι αναγκαίο για την επίτευξη του εν λόγω σκοπού (βλ. επ' αυτού, μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 23ης Νοεμβρίου 1999, C-369/96 και C-376/96, *Arblade κ.λπ.*, Συλλογή 1999, σ. I-8453, σκέψη 35, και της 14ης Απριλίου 2005, C-341/02, Επιτροπή κατά Γερμανίας, Συλλογή 2005, σ. I-2733, σκέψη 24).

58 Στο πλαίσιο αυτό, ο κοινοτικός νομοθέτης εξέδωσε την οδηγία 96/71, προκειμένου, όπως προκύπτει από την έκτη αιτιολογική της σκέψη, να προβλέψει, προς το συμφέρον των εργοδοτών και του προσωπικού τους, τους όρους εργασίας και απασχολήσεως που εφαρμόζονται στη σχέση εργασίας όταν μια επιχείρηση εγκατεστημένη εντός συγκεκριμένου κράτους μέλους αποσπά εργαζομένους στο έδαφος άλλου κράτους μέλους, προσωρινώς, στο πλαίσιο παροχής υπηρεσιών.

- 59 Από τη δέκατη τρίτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 96/71 προκύπτει ότι οι νομοθεσίες των κρατών μελών πρέπει να συντονιστούν, ώστε να προβλέπεται ένας πυρήνας επιτακτικών κανόνων για την ελάχιστη προστασία, τους οποίους πρέπει να τηρούν, εντός του κράτους υποδοχής, οι εργοδότες που αποσπούν στο κράτος αυτό εργαζομένους.
- 60 Η οδηγία 96/71 δεν εναρμόνισε ωστόσο το ουσιαστικό περιεχόμενο των επιτακτικών αυτών κανόνων που αφορούν την ελάχιστη προστασία. Το περιεχόμενο αυτό μπορεί συνεπώς να καθορισθεί ελεύθερα από τα κράτη μέλη, τηρουμένων της Συνθήκης και των γενικών αρχών του κοινοτικού δικαίου (απόφαση της 18ης Ιουλίου 2007, C-490/04, Επιτροπή κατά Γερμανίας, Συλλογή 2007, σ. I-6095, σκέψη 19).
- 61 Κατά συνέπεια, δεδομένου ότι τα πραγματικά περιστατικά της κύριας δίκης, όπως περιγράφονται στην απόφαση περί παραπομπής, συνέβησαν το 2004, ήτοι μετά τη λήξη της προθεσμίας που τάχθηκε στα κράτη μέλη για τη μεταφορά στο εσωτερικό δίκαιο της οδηγίας 96/71, καθόσον ως καταληκτική ερμηνεία είχε ορισθεί η 16η Δεκεμβρίου 1999, και δεδομένου ότι τα πραγματικά αυτά περιστατικά εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας αυτής, πρέπει να εξεταστεί το πρώτο ερώτημα από την άποψη των διατάξεων της εν λόγω οδηγίας ερμηνευομένων υπό το πρίσμα του άρθρου 49 ΕΚ (απόφαση της 12ης Οκτωβρίου 2004, C-60/03, Wolff & Müller, Συλλογή 2004, σ. I-9553, σκέψεις 25 έως 27 και 45) καθώς και, ενδεχομένως, από την άποψη της τελευταίας αυτής διατάξεως.

Οι δυνατότητες που διαθέτουν τα κράτη μέλη να καθορίζουν τους όρους εργασίας και απασχολήσεως που ισχύουν για τους αποσπασθέντες εργαζομένους, συμπεριλαμβανομένων των ορίων κατωτάτου μισθού

- 62 Στο πλαίσιο της προβλεπομένης στο άρθρο 234 ΕΚ διαδικασίας συνεργασίας μεταξύ εθνικών δικαστηρίων και Δικαστηρίου και με σκοπό να δοθεί στο εθνικό δικαστήριο χρήσιμη απάντηση που να του παρέχει τη δυνατότητα να επιλύσει τη διαφορά της οποίας έχει επιληφθεί (βλ. αποφάσεις της 17ης Ιουλίου 1997, C-334/95,

Krüger, Συλλογή 1997, σ. I-4517, σκέψη 22· της 28ης Νοεμβρίου 2000, C-88/99, Roquette Frères, Συλλογή 2000, σ. I-10465, σκέψη 18, καθώς και της 15ης Ιουνίου 2006, C-393/04 και C-41/05, Air Liquide Industries Belgium, Συλλογή 2006, σ. I-5293, σκέψη 23), πρέπει να εξετασθούν οι δυνατότητες που διαθέτουν τα κράτη μέλη να καθορίζουν τους όρους εργασίας και απασχολήσεως όσον αφορά τα θέματα που διαλαμβάνονται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, στοιχεία α' έως ζ', της οδηγίας 96/71, συμπεριλαμβανομένων των ορίων του κατωτάτου μισθού, που οι επιχειρήσεις πρέπει να εξασφαλίζουν στους εργαζομένους τους οποίους αποσπούν στο πλαίσιο διεθνικής παροχής υπηρεσιών.

- 63 Συγκεκριμένα, τόσο από την απόφαση περί παραπομπής όσο και από τις παρατηρήσεις που υποβλήθηκαν στο πλαίσιο της παρούσας διαδικασίας προκύπτει ότι, αφενός, όσον αφορά τον καθορισμό των όρων απασχολήσεως των αποσπασθέντων εργαζομένων που αφορούν τα εν λόγω θέματα, τα όρια του κατωτάτου μισθού συνιστούν τον μοναδικό όρο απασχολήσεως του οποίου ο καθορισμός, στη Σουηδία, δεν ακολουθεί έναν από τους τρόπους που προβλέπει η οδηγία 96/71 και, αφετέρου, η επιβληθείσα στη Laval υποχρέωση να διαπραγματευθεί με τις συνδικαλιστικές οργανώσεις για να λάβει γνώση των μισθών που πρέπει να καταβάλει στους εργαζομένους της, όπως και η υποχρέωση προσχωρήσεως στη συλλογική σύμβαση του οικοδομικού τομέα, αποτελούν τη βάση της διαφοράς της κύριας δίκης.
- 64 Σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, πρώτη και δεύτερη περίπτωση, της οδηγίας 96/71, οι όροι εργασίας και απασχολήσεως που αφορούν τα θέματα που διαλαμβάνονται στα στοιχεία α' έως ζ' της διατάξεως αυτής καθορίζονται, όσον αφορά διεθνικές παροχές υπηρεσιών στον κατασκευαστικό τομέα, είτε από νομοθετικές, κανονιστικές ή διοικητικές διατάξεις είτε από συλλογικές συμβάσεις ή διαιτητικές αποφάσεις οι οποίες έχουν κηρυχθεί ως γενικώς υποχρεωτικές. Οι συλλογικές συμβάσεις και οι διαιτητικές αποφάσεις υπό την έννοια της διατάξεως αυτής είναι αυτές τις οποίες οφείλουν να τηρούν όλες οι επιχειρήσεις που ανήκουν στον οικείο τομέα ή στο οικείο επάγγελμα και εμπίπτουν στο κατά τόπο πεδίο εφαρμογής τους.
- 65 Το άρθρο 3, παράγραφος 8, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 96/71 παρέχει επιπλέον τη δυνατότητα στα κράτη μέλη, ελλείψει συστήματος κηρύξεως των συλλογικών συμβάσεων ή των διαιτητικών αποφάσεων ως γενικώς υποχρεωτικών, να λαμβάνουν ως βάση αυτές που ισχύουν για όλες τις παρόμοιες επιχειρήσεις που ανήκουν στον

οικείο τομέα ή αυτές που έχουν συναφθεί από τις πλέον αντιπροσωπευτικές σε εθνικό επίπεδο οργανώσεις των κοινωνικών εταίρων και εφαρμόζονται στο σύνολο του εθνικού εδάφους.

- 66 Από τη διάταξη αυτή προκύπτει ότι για τη χρησιμοποίηση της τελευταίας αυτής δυνατότητας απαιτείται, αφενός, το κράτος μέλος να αποφασίσει σχετικώς και, αφετέρου, η εφαρμογή των συλλογικών συμβάσεων στις επιχειρήσεις που αποσπούν εργαζομένους να εγγυώνται στις τελευταίες αυτές, όσον αφορά τα θέματα που απαριθμούνται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, στοιχεία α' έως ζ', της οδηγίας 96/71, ίση μεταχείριση σε σχέση με τις ημεδαπές επιχειρήσεις του οικείου τομέα ή επαγγέλματος που τελούν σε παρεμφερή κατάσταση. Ίση μεταχείριση κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 8, της εν λόγω οδηγίας υφίσταται όταν οι τελευταίες αυτές επιχειρήσεις υπόκεινται στις ίδιες υποχρεώσεις, όσον αφορά τα εν λόγω θέματα, με τις επιχειρήσεις τις οποίες αφορούν οι αποσπάσεις και όταν σε αμφότερες τις κατηγορίες επιχειρήσεων επιβάλλονται οι υποχρεώσεις αυτές με τα ίδια αποτελέσματα.
- 67 Δεν αμφισβητείται ότι, στη Σουηδία, οι όροι εργασίας και απασχολήσεως που αφορούν τα θέματα που διαλαμβάνονται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, στοιχεία α' έως ζ', της οδηγίας 96/71, εξαιρουμένων των ορίων του κατωτάτου μισθού, έχουν καθοριστεί με νομοθετικές διατάξεις. Ομοίως δεν αμφισβητείται ότι οι συλλογικές συμβάσεις δεν έχουν κηρυχθεί ως γενικώς υποχρεωτικές και ότι το κράτος μέλος αυτό δεν έχει κάνει χρήση της δυνατότητας που παρέχει το άρθρο 3, παράγραφος 8, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας αυτής.
- 68 Επιβάλλεται συναφώς η διαπίστωση ότι, δεδομένου ότι η οδηγία 96/71 δεν αποσκοπεί στην εναρμόνιση των συστημάτων καθορισμού των όρων εργασίας και απασχολήσεως εντός των κρατών μελών, τα κράτη μέλη διατηρούν την ελευθερία να επιλέγουν, σε εθνικό επίπεδο, ένα σύστημα που δεν περιλαμβάνεται ρητώς μεταξύ αυτών που προβλέπει η εν λόγω οδηγία, υπό την προϋπόθεση ότι το σύστημα αυτό δεν παρακωλύει την παροχή υπηρεσιών μεταξύ των κρατών μελών.

- 69 Από τα στοιχεία της δικογραφίας προκύπτει ότι, στη Σουηδία, οι εθνικές αρχές έχουν αναθέσει στους κοινωνικούς εταίρους τη μέριμνα του καθορισμού, μέσω συλλογικών διαπραγματεύσεων, των μισθών που οι ημεδαπές επιχειρήσεις πρέπει να καταβάλλουν στους εργαζομένους τους και ότι, όσον αφορά τις κατασκευαστικές επιχειρήσεις, ένα τέτοιο σύστημα συνεπάγεται διαπραγματεύσεις κατά περίπτωση, στον τόπο εργασίας, λαμβανομένων υπόψη της ειδικεύσεως και των καθηκόντων των οικείων μισθωτών εργαζομένων.
- 70 Όσον αφορά τις μισθολογικές υποχρεώσεις που μπορούν να επιβληθούν στους αλλοδαπούς παρέχοντες υπηρεσίες που είναι εγκατεστημένοι εντός άλλων κρατών μελών, πρέπει να υπομνησθεί ότι το άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, στοιχείο γ', της οδηγίας 96/71 αφορά μόνον τα όρια του κατωτάτου μισθού. Επομένως, της διατάξεως αυτής δεν μπορεί να γίνει επίκληση για να δικαιολογηθεί μια υποχρέωση των ως άνω παρεχόντων υπηρεσίες να τηρούν όρια μισθών όπως αυτά που επιθυμούν εν προκειμένω να επιβάλουν οι εναγόμενες στην κύρια δίκη συνδικαλιστικές οργανώσεις στο πλαίσιο του σουηδικού συστήματος, όρια τα οποία δεν συνιστούν κατώτατους μισθούς και δεν καθορίζονται, εξάλλου, σύμφωνα με τα όσα προβλέπει συναφώς το άρθρο 3, παράγραφοι 1 και 8, της εν λόγω οδηγίας.
- 71 Επομένως, στο στάδιο αυτό πρέπει να συναχθεί το συμπέρασμα ότι ένα κράτος μέλος στο οποίο τα όρια του κατωτάτου μισθού δεν καθορίζονται με έναν από τους τρόπους που προβλέπει το άρθρο 3, παράγραφοι 1 και 8, της οδηγίας 96/71 δεν δικαιούται να επιβάλλει, δυνάμει της οδηγίας αυτής, στις επιχειρήσεις που είναι εγκατεστημένες εντός άλλων κρατών μελών, στο πλαίσιο διεθνικής παροχής υπηρεσιών, διαπραγματεύσεις κατά περίπτωση, στον τόπο της εργασίας, που να λαμβάνουν υπόψη την ειδίκευση και τα καθήκοντα των μισθωτών εργαζομένων, προκειμένου αυτές να λάβουν γνώση του μισθού που θα πρέπει να καταβάλουν στους αποσπασθέντες εργαζομένους τους.
- 72 Στη συνέχεια της παρούσας αποφάσεως, θα χρειασθεί να εκτιμηθούν οι υποχρεώσεις που απορρέουν για τις επιχειρήσεις που είναι εγκατεστημένες εντός άλλου κράτους μέλους από ένα τέτοιο σύστημα καθορισμού των μισθών από την άποψη του άρθρου 49 ΕΚ.

Τα θέματα τα οποία αφορούν οι όροι εργασίας και απασχολήσεως που ισχύουν για τους αποσπασθέντες εργαζομένους

- 73 Για να εξασφαλιστεί η τήρηση ενός πυρήνα επιτακτικών κανόνων ελάχιστης προστασίας, το άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 96/71 προβλέπει ότι τα κράτη μέλη φροντίζουν ώστε, ανεξάρτητα από το δίκαιο που διέπει τη σχέση εργασίας, στο πλαίσιο διεθνικής παροχής υπηρεσιών, οι επιχειρήσεις να εγγυώνται στους εργαζομένους που έχουν αποσπασθεί στο έδαφός τους τους όρους εργασίας και απασχολήσεως σχετικά με τα θέματα που απαριθμούνται στη διάταξη αυτή, ήτοι, τις μέγιστες περιόδους εργασίας και τις ελάχιστες περιόδους αναπαύσεως· την ελάχιστη διάρκεια ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών· τα όρια του κατώτατου μισθού, συμπεριλαμβανομένων των αποζημιώσεων υπερωριακής εργασίας· τους όρους υπό τους οποίους οι εργαζόμενοι τίθενται στη διάθεση επιχειρήσεων, ιδίως από επιχειρήσεις προσωρινής απασχόλησης· την υγεία, την ασφάλεια και την υγιεινή στην εργασία· τα προστατευτικά μέτρα σχετικά με τους όρους εργασίας και απασχολήσεως των γυναικών σε κατάσταση εγκυμοσύνης ή λοχείας, των παιδιών και των νέων, και την ίση μεταχείριση ανδρών και γυναικών, καθώς και άλλες διατάξεις στον τομέα της απαγορεύσεως των διακρίσεων.
- 74 Η διάταξη αυτή αποσκοπεί, αφενός, να εξασφαλίσει θεμιτό ανταγωνισμό μεταξύ των ημεδαπών επιχειρήσεων και των επιχειρήσεων που ασχολούνται με διεθνική παροχή υπηρεσιών, στον βαθμό που επιβάλλει στις τελευταίες αυτές να προσφέρουν στους εργαζομένους, όσον αφορά περιορισμένο κατάλογο θεμάτων, τους όρους εργασίας και απασχολήσεως που έχουν καθορισθεί, εντός του κράτους μέλους υποδοχής, με νομοθετικές, κανονιστικές ή διοικητικές διατάξεις, ή με συλλογικές συμβάσεις ή διαιτητικές αποφάσεις, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 8, της οδηγίας 96/71, που συνιστούν επιτακτικούς κανόνες ελάχιστης προστασίας.
- 75 Η εν λόγω διάταξη εμποδίζει συνεπώς τις επιχειρήσεις που είναι εγκατεστημένες εντός άλλων κρατών μελών, με την εφαρμογή στους εργαζομένους τους, όσον αφορά τα θέματα αυτά, των όρων εργασίας και απασχολήσεως που ισχύουν στο

κράτος μέλος προελεύσεως, να μπορούν να ασκούν αθέμιτο ανταγωνισμό στις επιχειρήσεις του κράτους μέλους υποδοχής, στο πλαίσιο διεθνικής παροχής υπηρεσιών, αν το επίπεδο κοινωνικής προστασίας είναι υψηλότερο εντός του τελευταίου κράτους αυτού.

- 76 Αφετέρου, η ίδια αυτή διάταξη αποσκοπεί στην εξασφάλιση στους αποσπασθέντες εργαζομένους της εφαρμογής των κανόνων ελάχιστης προστασίας του κράτους μέλους υποδοχής όσον αφορά τους όρους εργασίας και απασχολήσεως σχετικά με τα εν λόγω θέματα ενόσω αυτοί παρέχουν προσωρινώς εργασία στο έδαφος του εν λόγω κράτους μέλους.
- 77 Η αναγνώριση μιας τέτοιας ελάχιστης προστασίας έχει ως συνέπεια, αν το επίπεδο προστασίας που απορρέει από τους όρους εργασίας και απασχολήσεως που παρέχονται στους αποσπασθέντες εργαζομένους εντός του κράτους μέλους προελεύσεως, όσον αφορά θέματα που διαλαμβάνονται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, στοιχεία α' έως ζ', της οδηγίας 96/71, είναι κατώτερο από το επίπεδο της ελάχιστης προστασίας που αναγνωρίζεται εντός του κράτους μέλους υποδοχής, να τυγχάνουν οι εργαζόμενοι αυτοί καλύτερων όρων εργασίας και απασχολήσεως εντός του τελευταίου αυτού κράτους.
- 78 Ωστόσο, από τη σκέψη 19 της παρούσας αποφάσεως προκύπτει ότι, στην υπόθεση της κύριας δίκης, ορισμένες ρήτρες της συλλογικής συμβάσεως του οικοδομικού τομέα αφίστανται, για ορισμένα από τα θέματα που διαλαμβάνονται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, στοιχεία α' έως ζ', της οδηγίας 96/71, ιδίως όσον αφορά τον χρόνο εργασίας και την ετήσια άδεια, των σουηδικών νομοθετικών διατάξεων που προβλέπουν τους όρους εργασίας και απασχολήσεως που ισχύουν για τους αποσπασθέντες εργαζομένους, καθορίζοντας ευνοϊκότερους όρους.
- 79 Είναι γεγονός ότι το άρθρο 3, παράγραφος 7, της οδηγίας 96/71 προβλέπει ότι οι παράγραφοι 1 έως 6 του άρθρου αυτού δεν εμποδίζουν την εφαρμογή όρων εργασίας και απασχολήσεως που είναι ευνοϊκότεροι για τους εργαζομένους. Από τη

δέκατη έβδομη αιτιολογική σκέψη της εν λόγω οδηγίας προκύπτει επιπλέον ότι οι επιτακτικοί κανόνες περί της ελάχιστης προστασίας που ισχύουν στο κράτος υποδοχής δεν πρέπει να εμποδίζουν την εφαρμογή ευνοϊκότερων όρων.

80 Ωστόσο, το άρθρο 3, παράγραφος 7, της οδηγίας 96/71 δεν μπορεί να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι επιτρέπει στο κράτος μέλος υποδοχής να εξαρτά την παροχή υπηρεσιών στο έδαφος του από την εφαρμογή όρων εργασίας και απασχολήσεως που βαίνουν πέραν των επιτακτικών κανόνων περί της ελάχιστης προστασίας. Συγκεκριμένα, όσον αφορά τα θέματα που διαλαμβάνονται στο άρθρο της 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, στοιχεία α' έως ζ', η οδηγία 96/71 προβλέπει ρητώς τον βαθμό προστασίας του οποίου το κράτος μέλος υποδοχής δικαιούται να επιβάλει την τήρηση στις επιχειρήσεις που είναι εγκατεστημένες εντός άλλων κρατών μελών, υπέρ των εργαζομένων τους που έχουν αποσπασθεί στο έδαφός του. Εξάλλου, μια τέτοια ερμηνεία θα ισοδυναμούσε με στέρηση της εν λόγω οδηγίας από την πρακτική της αποτελεσματικότητα.

81 Επομένως, και υπό την επιφύλαξη της ευχέρειας που έχουν οι εγκατεστημένες εντός άλλων κρατών μελών επιχειρήσεις να προσχωρούν εκουσίως εντός του κράτους μέλους υποδοχής, ιδίως στο πλαίσιο δεσμεύσεως αναλαμβανομένης έναντι του αποσπασθέντος προσωπικού τους, σε ενδεχομένως ευνοϊκότερη συλλογική σύμβαση εργασίας, το επίπεδο προστασίας που πρέπει να εξασφαλίζεται στους εργαζομένους που έχουν αποσπασθεί στο έδαφος του κράτους μέλους υποδοχής περιορίζεται, κατ' αρχήν, σε αυτό που προβλέπει το άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, στοιχεία α' έως ζ', της οδηγίας 96/71, εκτός αν οι εν λόγω εργαζόμενοι τυγχάνουν ήδη, κατ' εφαρμογή του νόμου ή συλλογικών συμβάσεων εντός του κράτους μέλους προελεύσεως, ευνοϊκότερων όρων εργασίας και απασχολήσεως όσον αφορά τα θέματα που διαλαμβάνονται στην εν λόγω διάταξη.

82 Περαιτέρω, πρέπει να διευκρινιστεί ότι, δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 10, πρώτη περίπτωση, της οδηγίας 96/71, τα κράτη μέλη μπορούν να επιβάλλουν όρους εργασίας και απασχολήσεως όσον αφορά θέματα πέραν αυτών που διαλαμβάνονται ειδικώς στην παράγραφο 1, πρώτο εδάφιο, στοιχεία α' έως ζ', του εν λόγω άρθρου 3

της οδηγίας, τηρουμένων των διατάξεων της Συνθήκης και στον βαθμό που πρόκειται για διατάξεις δημοσίας τάξεως που εφαρμόζονται, υπό ίσους όρους, στις ημεδαπές επιχειρήσεις και στις επιχειρήσεις άλλων κρατών μελών.

- 83 Στην υπόθεση της κύριας δίκης, ορισμένες ρήτρες της συλλογικής συμβάσεως στον οικοδομικό τομέα αφορούν θέματα τα οποία δεν διαλαμβάνονται ειδικώς στο άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, στοιχεία α' έως ζ', της οδηγίας 96/71. Συναφώς, από τη σκέψη 20 της παρούσας αποφάσεως προκύπτει ότι η προσχώρηση στη συλλογική αυτή σύμβαση συνεπάγεται, για τις επιχειρήσεις, την αποδοχή υποχρεώσεων χρηματικής φύσεως, όπως αυτές περί καταβολής στο Byggettan ποσού ίσου προς το 1,5% του συνόλου των μισθών για τον έλεγχο που ασκεί η συνδικαλιστική αυτή οργάνωση επί των αμοιβών και στην ασφαλιστική εταιρία FORA, αφενός, του 0,8% του συνόλου των μισθών ως «ειδικό συμπλήρωμα του οικοδομικού τομέα» και, αφετέρου, του 5,9% του συνόλου των μισθών αυτών για διάφορα ασφάλιστρα.
- 84 Δεν αμφισβητείται, ωστόσο, ότι οι υποχρεώσεις αυτές επιβλήθηκαν χωρίς οι εθνικές αρχές να προσφύγουν στο άρθρο 3, παράγραφος 10, της οδηγίας 96/71. Συγκεκριμένα, οι επίδικες διατάξεις της συλλογικής συμβάσεως του οικοδομικού τομέα καθορίστηκαν μέσω διαπραγματεύσεων μεταξύ των κοινωνικών εταίρων, οι οποίοι δεν συνιστούν φορείς δημοσίου δικαίου και δεν μπορούν να προβάλουν τη διάταξη αυτή για να επικαλεστούν λόγους δημοσίας τάξεως προκειμένου να αποδείξουν το συμβατό προς το κοινοτικό δίκαιο μιας συλλογικής δράσεως όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη.
- 85 Πρέπει ακόμη να εκτιμηθεί, από την άποψη του άρθρου 49 ΕΚ, η συλλογική δράση που ανέλαβαν οι εναγόμενες στην υπόθεση της κύριας δίκης συνδικαλιστικές οργανώσεις, τόσον καθόσον αποσκοπεί στο να αναγκάσει έναν παρέχοντα υπηρεσίες εγκατεστημένο εντός άλλου κράτους μέλους να αρχίσει διαπραγματεύσεις περί των μισθών που πρέπει να καταβληθούν στους αποσπασθέντες εργαζομένους όσο και καθόσον αποσκοπεί στο να αναγκάσει τον παρέχοντα υπηρεσίες αυτόν να προσχωρήσει σε συλλογική σύμβαση της οποίας οι ρήτρες προβλέπουν, για ορισμένα από τα θέματα που διαλαμβάνονται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, στοιχεία α' έως ζ', της οδηγίας 96/71, όρους ευνοϊκότερους από αυτούς που απορρέουν από τις σχετικές νομοθετικές διατάξεις, ενώ άλλες ρήτρες αφορούν θέματα μη διαλαμβανόμενα στη διάταξη αυτή.

Επί της εκτιμήσεως της επίμαχης στην κύρια δίκη συλλογικής δράσεως από την άποψη του άρθρου 49 ΕΚ

- 86 Όσον αφορά την εφαρμογή των μέσων πίεσης που διαθέτουν οι συνδικαλιστικές οργανώσεις για να επιβάλουν την προσχώρηση σε συλλογική σύμβαση, καθώς και σχετικές με τους μισθούς διαπραγματεύσεις, οι εναγόμενες της κύριας δίκης, καθώς και η Δανική και η Σουηδική Κυβέρνηση, ισχυρίζονται ότι το δικαίωμα αναλήψεως συλλογικών δράσεων στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων με εργοδότη εκφεύγει του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 49 ΕΚ, καθόσον, σύμφωνα με το άρθρο 137, παράγραφος 5, ΕΚ, όπως τροποποιήθηκε με τη Συνθήκη της Νίκαιας, η Κοινότητα δεν έχει αρμοδιότητα ρυθμίσεως του δικαιώματος αυτού.
- 87 Συναφώς, αρκεί να υπομνησθεί ότι, ναί μεν είναι αληθές ότι, στους τομείς που δεν εμπίπτουν στην αρμοδιότητα της Κοινότητας, τα κράτη μέλη εξακολουθούν, κατ' αρχήν, να έχουν την ελευθερία καθορισμού των προϋποθέσεων υπάρξεως και ασκήσεως των σχετικών δικαιωμάτων, είναι όμως εξίσου αληθές ότι, κατά την άσκηση της αρμοδιότητας αυτής, τα εν λόγω κράτη οφείλουν ωστόσο να τηρούν το κοινοτικό δίκαιο (βλ., κατ' αναλογία, όσον αφορά τον τομέα της κοινωνικής ασφαλίσεως, αποφάσεις της 28ης Απριλίου 1998, C-120/95, Decker, Συλλογή 1998, σ. I-1831, σκέψεις 22 και 23, καθώς και C-158/96, Kohll, Συλλογή 1998, σ. I-1931, σκέψεις 18 και 19· όσον αφορά την άμεση φορολογία, αποφάσεις της 4ης Μαρτίου 2004, C-334/02, Επιτροπή κατά Γαλλίας, Συλλογή 2004, σ. I-2229, σκέψη 21, και της 13ης Δεκεμβρίου 2005, C-446/03, Marks & Spencer, Συλλογή 2005, σ. I-10837, σκέψη 29).
- 88 Επομένως, το γεγονός ότι το άρθρο 137 ΕΚ δεν έχει εφαρμογή ούτε στο δικαίωμα της απεργίας ούτε στο δικαίωμα της ανταπεργίας δεν μπορεί να αποτελεί λόγο εξαιρέσεως μιας συλλογικής δράσεως, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, από τον τομέα της ελεύθερης παροχής των υπηρεσιών.
- 89 Σύμφωνα με τις παρατηρήσεις της Δανικής και της Σουηδικής Κυβερνήσεως, το δικαίωμα αναλήψεως συλλογικής δράσεως συνιστά θεμελιώδες δικαίωμα το οποίο, αυτό καθεαυτό, εκφεύγει του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 49 ΕΚ, καθώς και αυτού της οδηγίας 96/71.

- 90 Συναφώς, πρέπει να τονισθεί ότι το δικαίωμα αναλήψεως συλλογικής δράσεως αναγνωρίζεται τόσο από διάφορες διεθνείς πράξεις στις οποίες τα κράτη μέλη έχουν συνεργαστεί ή προσχωρήσει, όπως είναι ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης που υπογράφηκε στο Τορίνο στις 18 Οκτωβρίου 1961 και μνημονεύεται εξάλλου ρητώς στο άρθρο 136 ΕΚ, και η Σύμβαση αριθ. 87 της Διεθνούς Οργανώσεως Εργασίας, της 9ης Ιουλίου 1948, όσον αφορά τη συνδικαλιστική ελευθερία και την προστασία του συνδικαλιστικού δικαιώματος, όσο και από πράξεις που έχουν καταρτίσει τα εν λόγω κράτη μέλη σε κοινοτικό επίπεδο ή στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως είναι ο Κοινωνικός Χάρτης των Θεμελιωδών Κοινωνικών Δικαιωμάτων των Εργαζομένων, ο οποίος θεσπίστηκε κατά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Στρασβούργου στις 9 Δεκεμβρίου 1989, και μνημονεύεται ομοίως στο άρθρο 136 ΕΚ, και ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που διακηρύχθηκε στη Νίκαια στις 7 Δεκεμβρίου 2000 (ΕΕ C 364, σ. 1).
- 91 Ναι μεν το δικαίωμα αναλήψεως συλλογικής δράσεως πρέπει να αναγνωρίζεται ως θεμελιώδες δικαίωμα που αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα των γενικών αρχών του κοινοτικού δικαίου, την τήρηση των οποίων εξασφαλίζει το Δικαστήριο, πλην όμως η άσκησή του πρέπει να υπόκειται σε ορισμένους περιορισμούς. Συγκεκριμένα, όπως τονίζει εκ νέου το άρθρο 28 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το δικαίωμα αυτό προστατεύεται σύμφωνα με το κοινοτικό δίκαιο και τις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές.
- 92 Ναι μεν είναι αληθές ότι, όπως υπενθυμίζει και η Σουηδική Κυβέρνηση, το δικαίωμα αναλήψεως συλλογικών δράσεων τυγχάνει στη Σουηδία, όπως και σε άλλα κράτη μέλη, συνταγματικής προστασίας, πλην όμως, όπως προκύπτει από τη σκέψη 10 της παρούσας αποφάσεως, κατά το σουηδικό Σύνταγμα, το δικαίωμα αυτό, που περιλαμβάνει, εντός του κράτους μέλους αυτού, τον αποκλεισμό εργοταξίων, μπορεί να ασκείται, εκτός αν η άσκησή του αποκλείεται από διατάξεις νόμου ή συμβάσεως.
- 93 Συναφώς, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων συνιστά θεμιτό συμφέρον ικανό να δικαιολογήσει, καταρχήν, περιορισμό των υποχρεώσεων που επιβάλλει το κοινοτικό δίκαιο, ακόμη και δυνάμει μιας

θεμελιώδους ελευθερίας την οποία εγγυάται η Συνθήκη, όπως η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων (βλ. απόφαση της 12ης Ιουνίου 2003, C-112/00, Schmidberger, Συλλογή 2003, σ. I-5659, σκέψη 74) ή η ελεύθερη παροχή υπηρεσιών (βλ. απόφαση της 14ης Οκτωβρίου 2004, C-36/02, Omega, Συλλογή 2004, σ. I-9609, σκέψη 35).

- 94 Όπως έχει κρίνει το Δικαστήριο με τις προπαρατεθείσες αποφάσεις Schmidberger και Omega, η άσκηση των επίμαχων θεμελιωδών δικαιωμάτων, ήτοι αντιστοίχως των ελευθεριών της εκφράσεως και του συνέρχεσθαι καθώς και του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, δεν εκφεύγουν του πεδίου εφαρμογής των διατάξεων της Συνθήκης. Η άσκηση αυτή πρέπει να συμβιβάζεται με τις επιταγές που αφορούν τα δικαιώματα τα οποία προστατεύει η εν λόγω Συνθήκη και να είναι σύμφωνη προς την αρχή της αναλογικότητας (βλ., επ' αυτού, προπαρατεθείσες αποφάσεις Schmidberger, σκέψη 77, και Omega, σκέψη 36).
- 95 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι ο θεμελιώδης χαρακτήρας που αναγνωρίζεται στο δικαίωμα αναλήψεως συλλογικής δράσεως δεν μπορεί να αποτελέσει λόγο εξαιρέσεως μιας τέτοιας δράσεως, η οποία έχει αναληφθεί κατά επιχειρήσεως εγκατεστημένης εντός άλλου κράτους μέλους που αποσπά εργαζομένους στο πλαίσιο διεθνικής παροχής υπηρεσιών, από το πεδίο εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου.
- 96 Συνεπώς, πρέπει να εξεταστεί αν το γεγονός ότι οι συνδικαλιστικές οργανώσεις ενός κράτους μέλους μπορούν να αναλαμβάνουν συλλογική δράση υπό τις προαναφερθείσες προϋποθέσεις συνιστά περιορισμό της ελεύθερης παροχής των υπηρεσιών και, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, αν ο περιορισμός αυτός μπορεί να δικαιολογηθεί.
- 97 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, στον βαθμό που αποσκοπεί στην εξάλειψη των περιορισμών της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών που προκύπτουν από το γεγονός

ότι ο παρέχων υπηρεσίες είναι εγκατεστημένος εντός κράτους μέλους διαφορετικού από αυτό όπου πρέπει να παρασχεθεί η υπηρεσία, το άρθρο 49 ΕΚ έχει καταστεί ευθείας εφαρμογής στις έννομες τάξεις των κρατών μελών μετά τη λήξη της μεταβατικής περιόδου και παρέχει στους ιδιώτες δικαιώματα που μπορούν να προβάλλουν ενώπιον των δικαστηρίων και τα οποία τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν να προστατεύουν (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 3ης Δεκεμβρίου 1974, 33/74, van Binsbergen, Συλλογή τόμος 1974, σ. 313, σκέψη 26· της 14ης Ιουλίου 1976, 13/76, Donà, Συλλογή τόμος 1976, σ. 507, σκέψη 20· της 4ης Δεκεμβρίου 1986, 206/84, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας, Συλλογή 1986, σ. 3817, σκέψη 16, και της 11ης Ιανουαρίου 2007, C-208/05, ITC, Συλλογή 2007, σ. I-181, σκέψη 67).

98 Πρέπει να υπομνησθεί, επίσης, ότι η τήρηση του άρθρου 49 ΕΚ επιβάλλεται και όσον αφορά τις μη δημοσίας φύσεως διατάξεις με τις οποίες ρυθμίζονται, κατά τρόπο συλλογικό, οι παροχές υπηρεσιών. Συγκεκριμένα, η κατάργηση μεταξύ των κρατών μελών των εμποδίων στην ελεύθερη παροχή των υπηρεσιών θα διακυβευόταν αν η κατάργηση των φραγμών κρατικής προελεύσεως εξουδετερωνόταν από εμπόδια προερχόμενα από την εκ μέρους ενώσεων ή οργανισμών μη διεπομένων από το δημόσιο δίκαιο άσκηση της νομικής τους αυτονομίας (βλ. αποφάσεις της 12ης Δεκεμβρίου 1974, 36/74, Walrave και Koch, Συλλογή τόμος 1974, σ. 563, σκέψεις 17 και 18· της 15ης Δεκεμβρίου 1995, C-415/93, Bosman, Συλλογή 1995, σ. I-4921, σκέψεις 83 και 84, καθώς και της 19ης Φεβρουαρίου 2002, C-309/99, Wouters κ.λπ., Συλλογή 2002, σ. I-1577, σκέψη 120).

99 Στην υπόθεση της κύριας δίκης, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το δικαίωμα των συνδικαλιστικών οργανώσεων κράτους μέλους να αναλαμβάνουν συλλογικές δράσεις, με τις οποίες οι εγκατεστημένες εντός άλλων κρατών μελών επιχειρήσεις μπορούν να αναγκαστούν να προσχωρήσουν στη συλλογική σύμβαση του οικοδομικού τομέα της οποίας ορισμένες ρήτρες αφίστανται των νομοθετικών διατάξεων προβλέποντας ευνοϊκότερους όρους εργασίας ή απασχολήσεως όσον αφορά τα θέματα που διαλαμβάνονται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, στοιχεία α' έως ζ', της οδηγίας 96/71, ενώ άλλες ρήτρες αφορούν θέματα μη διαλαμβανόμενα στην εν λόγω διάταξη, μπορεί να καταστήσει λιγότερο ελκυστική, αν όχι δυσχερέστερη, για τις επιχειρήσεις αυτές την εκτέλεση κατασκευαστικών εργασιών στο σουηδικό έδαφος και συνιστά, ως εκ τούτου, περιορισμό της ελεύθερης παροχής των υπηρεσιών κατά την έννοια του άρθρου 49 ΕΚ.

- 100 Το αυτό ισχύει κατά μείζονα λόγο όσον αφορά το γεγονός ότι, για να λάβουν γνώση των ορίων του κατωτάτου μισθού που πρέπει να καταβάλουν στους αποσπασθέντες εργαζομένους τους, οι εν λόγω επιχειρήσεις μπορούν να αναγκαστούν, μέσω συλλογικών δράσεων, σε διαπραγματεύσεις αορίστου χρόνου με τις συνδικαλιστικές οργανώσεις στον τόπο παροχής των υπηρεσιών.
- 101 Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι, δεδομένου ότι η ελεύθερη παροχή των υπηρεσιών συνιστά μία από τις θεμελιώδεις αρχές της Κοινότητας (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 4ης Δεκεμβρίου 1986, 220/83, Επιτροπή κατά Γαλλίας, Συλλογή 1986, σ. 3663, σκέψη 17, και 252/83, Επιτροπή κατά Δανίας, Συλλογή 1986, σ. 3713, σκέψη 17), περιορισμός της ελευθερίας αυτής δεν μπορεί να γίνει δεκτός παρά μόνον αν με αυτόν επιδιώκεται θεμιτός σκοπός συμβατός προς τη Συνθήκη και δικαιολογείται από επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος, εφόσον, σε μια τέτοια περίπτωση, είναι κατάλληλος για την εξασφάλιση της υλοποίησης του επιδιωκόμενου σκοπού και δεν βαίνει πέραν αυτού που είναι αναγκαίο για την επίτευξή του (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 5ης Ιουνίου 1997, C-398/95, SETTG, Συλλογή 1997, σ. I-3091, σκέψη 21· της 30ής Μαρτίου 2006, C-451/03, Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti, Συλλογή 2006, σ. I-2941, σκέψη 37, και της 5ης Δεκεμβρίου 2006, C-94/04 και C-202/04, Cipolla κ.λπ., Συλλογή 2006, σ. I-11421, σκέψη 61).
- 102 Οι εναγόμενες στην κύρια δίκη συνδικαλιστικές οργανώσεις, καθώς και η Σουηδική Κυβέρνηση, ισχυρίζονται ότι οι επίμαχοι περιορισμοί δικαιολογούνται, καθόσον είναι αναγκαίοι για να εξασφαλιστεί η προστασία ενός θεμελιώδους δικαιώματος αναγνωριζόμενου από το κοινοτικό δίκαιο και έχουν ως σκοπό την προστασία των εργαζομένων, η οποία συνιστά επιτακτικό λόγο γενικού συμφέροντος.
- 103 Συναφώς, πρέπει να τονισθεί ότι το δικαίωμα αναλήψεως συλλογικής δράσεως που αποσκοπεί στην προστασία των εργαζομένων του κράτους υποδοχής από ενδεχόμενη πρακτική κοινωνικού ντάμπινγκ μπορεί να συνιστά επιτακτικό λόγο

γενικού συμφέροντος, κατά την έννοια της νομολογίας του Δικαστηρίου, ικανό να δικαιολογήσει, κατ' αρχήν, περιορισμό μιας των θεμελιωδών ελευθεριών τις οποίες εγγυάται η Συνθήκη (βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις *Arblade* κ.λπ., προπαρατεθείσα, σκέψη 36 της 15ης Μαρτίου 2001, C-165/98, *Mazzoleni* και *ISA*, Συλλογή 2001, σ. I-2189, σκέψη 27 της 25ης Οκτωβρίου 2001, C-49/98, C-50/98, C-52/98 έως C-54/98 και C-68/98 έως C-71/98, *Finalarte* κ.λπ., Συλλογή 2001, σ. I-7831, σκέψη 33, και της 11ης Δεκεμβρίου 2007, C-438/05, *International Transport Workers' Federation* και *Finnish Seamen's Union*, Συλλογή 1997, σ. I-10779, σκέψη 77).

- 104 Πρέπει να προστεθεί ότι, σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχεία γ' και ι', ΕΚ, η δράση της Κοινότητας περιλαμβάνει όχι μόνο μια «εσωτερική αγορά την οποία θα χαρακτηρίζει η εξάλειψη των εμποδίων στην ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, των προσώπων, των υπηρεσιών και κεφαλαίων», αλλά και «μια πολιτική στον κοινωνικό τομέα». Το άρθρο 2 ΕΚ ορίζει συγκεκριμένα ότι η Κοινότητα έχει ως αποστολή, μεταξύ άλλων, να προάγει «την αρμονική, ισόρροπη αειφόρο ανάπτυξη των οικονομικών δραστηριοτήτων» και «υψηλό επίπεδο απασχόλησης και κοινωνικής προστασίας».
- 105 Συνεπώς, δεδομένου ότι οι σκοποί της Κοινότητας δεν είναι μόνον οικονομικοί αλλά και κοινωνικοί, τα δικαιώματα που απορρέουν από τις διατάξεις της Συνθήκης περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, των προσώπων, των υπηρεσιών και των κεφαλαίων πρέπει να σταθμίζονται με τους σκοπούς που επιδιώκει η κοινωνική πολιτική, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται, ιδίως, όπως προκύπτει από το άρθρο 136, πρώτο εδάφιο, ΕΚ, η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας, για να καταστεί δυνατή η εναρμόνισή τους με παράλληλη διατήρηση της προόδου, η κατάλληλη κοινωνική προστασία και ο κοινωνικός διάλογος.
- 106 Στην υπόθεση της κύριας δίκης, η *Byggnads* και το *Byggettan* ισχυρίζονται ότι ο σκοπός που επιδιώκει ο αποκλεισμός που εφαρμόστηκε κατά της *Laval* συνίστατο στην προστασία των εργαζομένων.

- 107 Συναφώς, πρέπει να τονισθεί ότι, κατ' αρχήν, ένας αποκλεισμός τον οποίο εφαρμόζει μια συνδικαλιστική οργάνωση του κράτους μέλους υποδοχής με σκοπό να εξασφαλιστούν, για τους εργαζομένους που έχουν αποσπασθεί στο πλαίσιο διεθνικής παροχής υπηρεσιών, όροι εργασίας και απασχολήσεως που έχουν καθορισθεί σε ορισμένο επίπεδο εμπίπτει στο σκοπό της προστασίας των εργαζομένων.
- 108 Ωστόσο, πρέπει να θεωρηθεί ότι, όσον αφορά τις ειδικές υποχρεώσεις που συνδέονται με την προσχώρηση στη συλλογική σύμβαση του οικοδομικού τομέα την οποία οι συνδικαλιστικές οργανώσεις επιδιώκουν να επιβάλουν στις επιχειρήσεις που είναι εγκατεστημένες εντός άλλων κρατών μελών, με συλλογική δράση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, το εμπόδιο που η τελευταία αυτή συνεπάγεται δεν μπορεί να δικαιολογηθεί σε σχέση με τον ως άνω σκοπό. Συγκεκριμένα, πέραν των όσων προκύπτουν από τις σκέψεις 81 και 83 της παρούσας αποφάσεως, όσον αφορά τους εργαζομένους που έχουν αποσπασθεί στο πλαίσιο διεθνικής παροχής υπηρεσιών, ο εργοδότης των εργαζομένων αυτών οφείλει, λόγω του πραγματοποιηθέντος με την οδηγία 96/71 συντονισμού, να τηρεί έναν πυρήνα επιτακτικών κανόνων ελάχιστης προστασίας εντός του κράτους μέλους υποδοχής.
- 109 Τέλος, όσον αφορά τις σχετικές με τους μισθούς διαπραγματεύσεις που οι συνδικαλιστικές οργανώσεις θέλουν να επιβάλουν, με συλλογική δράση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, στις επιχειρήσεις που είναι εγκατεστημένες εντός άλλου κράτους μέλους και αποσπούν προσωρινώς εργαζομένους στο έδαφος του κράτους μέλους υποδοχής, πρέπει να τονισθεί ότι, βεβαίως, το κοινοτικό δίκαιο δεν απαγορεύει στα κράτη μέλη να επιβάλλουν με τα προσήκοντα μέσα στις επιχειρήσεις αυτές την τήρηση των κανόνων τους που αφορούν τους κατώτατους μισθούς (βλ. προπαρατεθείσες αποφάσεις *Seco* και *Desquenne & Giral*, σκέψη 14· *Rush Portuguesa*, σκέψη 18, καθώς και *Arblade* κ.λπ., σκέψη 41).
- 110 Ωστόσο, συλλογικές δράσεις όπως οι επίμαχες στην κύρια δίκη δεν μπορούν να δικαιολογούνται με βάση τον σκοπό γενικού συμφέροντος που μνημονεύθηκε στη σκέψη 102 της παρούσας αποφάσεως, όταν οι σχετικές με τους μισθούς διαπραγματεύσεις τις οποίες σκοπούν να επιβάλουν σε επιχείρηση εγκατεστημένη

εντός άλλου κράτους μέλους εντάσσεται σε ένα εθνικό πλαίσιο που χαρακτηρίζεται από την έλλειψη διατάξεων, οποιασδήποτε φύσεως, που να είναι επαρκώς ακριβείς και προσιτές ώστε να μην καθιστούν, στην πράξη, αδύνατο ή υπερβολικά δυσχερή τον εκ μέρους μιας τέτοιας επιχειρήσεως προσδιορισμό των υποχρεώσεων που οφείλει να τηρεί όσον αφορά τους κατώτατους μισθούς (βλ., υπό την έννοια αυτή, προπαρατεθείσα απόφαση *Arblade* κ.λπ., σκέψη 43).

- 111 Κατόπιν των προεκτεθέντων, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι τα άρθρα 49 ΕΚ και 3 της οδηγίας 96/71 έχουν την έννοια ότι απαγορεύουν, εντός κράτους μέλους στο οποίο οι όροι εργασίας και απασχολήσεως που αφορούν τα θέματα τα οποία διαλαμβάνονται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, στοιχεία α' έως ζ', της οδηγίας αυτής περιλαμβάνονται σε νομοθετικές διατάξεις, εξαιρουμένων των ορίων του κατωτάτου μισθού, το να μπορεί μια συνδικαλιστική οργάνωση να επιχειρεί να αναγκάσει, με συλλογική δράση υπό τη μορφή αποκλεισμού εργοταξίων όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, έναν παρέχοντα υπηρεσίες εγκατεστημένο εντός άλλου κράτους μέλους να αρχίζει με αυτή διαπραγματεύσεις σχετικά με τους μισθούς που πρέπει να καταβληθούν στους αποσπασθέντες εργαζομένους, καθώς και να προσχωρήσει σε συλλογική σύμβαση της οποίας οι ρήτρες προβλέπουν, για ορισμένα από τα εν λόγω θέματα, όρους ευνοϊκότερους από αυτούς που απορρέουν από τις σχετικές νομοθετικές διατάξεις, ενώ άλλες ρήτρες αφορούν θέματα μη διαλαμβανόμενα στο άρθρο 3 της εν λόγω οδηγίας.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

- 112 Με το δεύτερο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, αν τα άρθρα 49 ΕΚ και 50 ΕΚ απαγορεύουν σε κράτος μέλος να εξαρτά την απαγόρευση που επιβάλλει στις συνδικαλιστικές οργανώσεις να αναλαμβάνουν συλλογική δράση με σκοπό την κατάργηση ή την τροποποίηση συλλογικής συμβάσεως συναφθείσας από τρίτους από το ότι η δράση αυτή πρέπει να αφορά όρους εργασίας και απασχολήσεως στους οποίους έχει ευθέως εφαρμογή ο εθνικός νόμος, πράγμα που συνεπάγεται ότι μια επιχείρηση που αποσπά εργαζομένους εντός του κράτους μέλους αυτού στο πλαίσιο παροχής υπηρεσιών και η οποία δεσμεύεται από συλλογική σύμβαση υπαγόμενη στο δίκαιο άλλου κράτους μέλους δεν έχει τη δυνατότητα να προβάλλει την απαγόρευση αυτή έναντι των εν λόγω οργανώσεων.

- 113 Το ερώτημα αυτό αφορά την εφαρμογή των διατάξεων του MBL που θέσπισαν ένα σύστημα καταπολέμησης του κοινωνικού ντάμπινγκ, δυνάμει του οποίου ο παρέχων υπηρεσίες δεν μπορεί να προσδοκά, εντός του κράτους μέλους στο οποίο παρέχει τις υπηρεσίες, να λαμβάνονται καθ' οιονδήποτε τρόπο υπόψη οι υποχρεώσεις που απορρέουν από τις συλλογικές συμβάσεις στις οποίες υπόκειται ήδη εντός του κράτους μέλους στο οποίο είναι εγκατεστημένος. Από ένα τέτοιο σύστημα προκύπτει ότι οι συλλογικές δράσεις επιτρέπονται κατά των επιχειρήσεων που δεσμεύονται από συλλογική σύμβαση υπαγομένη στο δίκαιο άλλου κράτους μέλους, όπως επιτρέπονται και κατά των επιχειρήσεων που δεν δεσμεύονται από καμία συλλογική σύμβαση.
- 114 Κατά πάγια νομολογία, η ελεύθερη παροχή των υπηρεσιών συνεπάγεται, μεταξύ άλλων, την κατάργηση κάθε δυσμενούς διακρίσεως εις βάρος του παρέχοντος υπηρεσίες λόγω της ιθαγενείας του ή λόγω του γεγονότος ότι είναι εγκατεστημένος εντός κράτους μέλους διαφορετικού από εκείνο στο οποίο πρέπει να παρασχεθεί η υπηρεσία (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 26ης Φεβρουαρίου 1991, C-154/89, Επιτροπή κατά Γαλλίας, Συλλογή 1991, σ. I-659, σκέψη 12· C-180/89, Επιτροπή κατά Ιταλίας, Συλλογή 1991, σ. I-709, σκέψη 15· C-198/89, Επιτροπή κατά Ελλάδας, Συλλογή 1991, σ. I-727, σκέψη 16, και της 18ης Ιουλίου 2007, Επιτροπή κατά Γερμανίας, προαναφερθείσα, σκέψη 83).
- 115 Κατά πάγια ομοίως νομολογία, δυσμενής διάκριση υφίσταται μόνον όταν εφαρμόζονται διαφορετικοί κανόνες σε παρεμφερείς καταστάσεις ή όταν ο ίδιος κανόνας εφαρμόζεται σε διαφορετικές καταστάσεις (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 14ης Φεβρουαρίου 1995, C-279/93, Schumacker, Συλλογή 1995, σ. I-225, σκέψη 30· της 22ας Μαρτίου 2007, C-383/05, Talotta, Συλλογή 2007, σ. I-2555, σκέψη 18, καθώς και της 18ης Ιουλίου 2007, C-182/06, Lakebrink και Peters-Lakebrink, Συλλογή 2007, σ. I-6705, σκέψη 27).
- 116 Συναφώς, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι μια εθνική ρύθμιση, όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, η οποία δεν λαμβάνει υπόψη, ανεξαρτήτως περιεχομένου, συλλογικές συμβάσεις από τις οποίες οι επιχειρήσεις που αποσπούν εργαζομένους στη Σουηδία δεσμεύονται ήδη εντός του κράτους στο οποίο είναι

εγκατεστημένες, δημιουργεί δυσμενή διάκριση εις βάρος των επιχειρήσεων αυτών, στον βαθμό που τις μεταχειρίζεται κατά τον ίδιο τρόπο όπως και τις ημεδαπές επιχειρήσεις που δεν έχουν συνάψει συλλογική σύμβαση.

- 117 Από το άρθρο 46 ΕΚ, το οποίο πρέπει να ερμηνεύεται στενά, προκύπτει όμως ότι κανόνες εισάγοντες δυσμενείς διακρίσεις μπορούν να δικαιολογηθούν μόνον από λόγους δημοσίας τάξεως, δημοσίας ασφαλείας και δημοσίας υγείας (βλ. απόφαση της 18ης Ιουλίου 2007, Επιτροπή κατά Γερμανίας, προαναφερθείσα, σκέψη 86).
- 118 Συναφώς, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι η εφαρμογή της ρυθμίσεως αυτής στις εγκατεστημένες εντός άλλων κρατών μελών επιχειρήσεις που δεσμεύονται από συλλογικές συμβάσεις στις οποίες δεν έχει ευθέως εφαρμογή ο σουηδικός νόμος αποσκοπεί, αφενός, στο να παράσχει τη δυνατότητα στις συνδικαλιστικές οργανώσεις να ενεργούν ώστε όλοι οι εργοδότες που δραστηριοποιούνται στην σουηδική αγορά εργασίας να εφαρμόζουν αμοιβές και λοιπούς όρους απασχολήσεως που αντιστοιχούν σε αυτούς που συνήθως ισχύουν στη Σουηδία και, αφετέρου, να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις θεμιτού ανταγωνισμού, υπό ίσες συνθήκες, μεταξύ Σουηδών εργοδοτών και επιχειρηματιών που προέρχονται από άλλα κράτη μέλη.
- 119 Δεδομένου ότι κανένας από τους παρατεθέντες στην προηγούμενη σκέψη λόγους δεν αποτελεί λόγο δημοσίας τάξεως, δημοσίας ασφαλείας και δημοσίας υγείας, κατά την έννοια του άρθρου 46 ΕΚ, σε συνδυασμό με το άρθρο 55 ΕΚ, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι μια δυσμενής διάκριση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη δεν μπορεί να είναι δικαιολογημένη.
- 120 Κατόπιν των προεκτεθέντων, στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι τα άρθρα 49 ΕΚ και 50 ΕΚ απαγορεύουν σε κράτος μέλος να εξαρτά την απαγόρευση που επιβάλλει στις συνδικαλιστικές οργανώσεις να αναλαμβάνουν συλλογική δράση με σκοπό την κατάργηση ή την τροποποίηση συλλογικής συμβάσεως συναφθείσας από τρίτους από το ότι η δράση αυτή πρέπει να αφορά τους όρους εργασίας και απασχολήσεως στους οποίους ο εθνικός νόμος έχει ευθέως εφαρμογή.

Επί των δικαστικών εξόδων

- ¹²¹ Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τμήμα μείζονος συνθέσεως) αποφαινεται:

- 1) Τα άρθρα 49 ΕΚ και 3 της οδηγίας 96/71/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 1996, σχετικά με την απόσπαση εργαζομένων στο πλαίσιο παροχής υπηρεσιών έχουν την έννοια ότι απαγορεύουν, εντός κράτους μέλους στο οποίο οι όροι εργασίας και απασχολήσεως που αφορούν τα θέματα τα οποία διαλαμβάνονται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, στοιχεία α' έως ζ', της οδηγίας αυτής περιλαμβάνονται σε νομοθετικές διατάξεις, εξαιρουμένων των ορίων του κατωτάτου μισθού, το να μπορεί μια συνδικαλιστική οργάνωση να επιχειρεί να αναγκάσει, με συλλογική δράση υπό τη μορφή αποκλεισμού εργοταξίων όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, έναν παρέχοντα υπηρεσίες εγκατεστημένο εντός άλλου κράτους μέλους να αρχίζει με αυτή διαπραγματεύσεις σχετικά με τους μισθούς που πρέπει να καταβληθούν στους αποσπασθέντες εργαζομένους, καθώς και να προσχωρήσει σε συλλογική σύμβαση της οποίας οι ρήτρες προβλέπουν, για ορισμένα από τα εν λόγω θέματα όρους ευνοϊκότερους από αυτούς που απορρέουν από τις σχετικές νομοθετικές διατάξεις, ενώ άλλες ρήτρες αφορούν θέματα μη διαλαμβανόμενα στο άρθρο 3 της εν λόγω οδηγίας.

- 2) Τα άρθρα 49 ΕΚ και 50 ΕΚ απαγορεύουν σε κράτος μέλος να εξαρτά την απαγόρευση που επιβάλλει στις συνδικαλιστικές οργανώσεις να αναλαμβάνουν συλλογική δράση με σκοπό την κατάργηση ή την τροποποίηση συλλογικής συμβάσεως συναφθείσας από τρίτους από το ότι η δράση αυτή πρέπει να αφορά τους όρους εργασίας και απασχολήσεως στους οποίους ο εθνικός νόμος έχει ευθέως εφαρμογή.

(υπογραφές)